

MEGJELEN MINDEN VASÁRNP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 30.—

Félévre ... » 15.—

Negyedévre ... » 7.50

Egyes szám ára 60 fillér.

A HÉT

TÁRSADALMI ÉS IRODALMI SZEMLE

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,
VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám »József« 527.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

— 2 ☉ Budapest, május hó 19. ☉ —

Krónika.

Közjogi politika, közjog nélkül.

— máj. 17.

Minden megváltozott és a nagy világváltozásban megváltozott a magyar politika is: nem egy 48-as pártunk van, hanem négy. A világ minden komoly politikusa utópista ma — a magyar politikus is az, csak hogy a mult utópistája, aki perpetuum mobileként fogja föl azt a princípiumot, módszert, dogmát, vagy paradoxont, ami politikai létezését teszi. Egy kihűlt nap tüzimádói, csupa Solness, amint a földrengés centrumában ujjáépíti a romokat. Négy negyvennyolczas párt van s ha reálpolitikának nem is volna a legpéldásabb, de romantikának szép, hogy ami pártalakulás a világháboruban, a világháboru óriásproblémái közt, a világháboru kegyetlen tanításai után történik, az mind a 48-as lobogóval történik. Csakhogy: ebben sincs semmi őszinteség, csakhogy: olyan keresztiségben, amelyben az új párt a 48-as nevet nyerte, akármelyik régi párt is megnyerhette volna azt, csakhogy: ami romantikának látszik, az a 48-as romantika demoralizálása. Nem a 48-hoz akarnak visszatérni, csak általában visszatérni s nem a 48 és 67 az, ami demarkácziós vonal, mert itt egyáltalában nincs demarkácziós vonal. A magyar pártkülönbségek legmélyebb alapja talán az, hogy nincsenek egy pártnyira való különbségek. Csak a kis kérdésekben vannak ellentétek a magyar politikusok közt s egy kis tuzással azt is lehetne mondani, hogy a politikacsinálás kulisszatitka épp az volt, hogy ne is legyenek különbségek; vagy helyesebben, hogy ország-világ előtt a látszatkülönbség legyen a hadicél; anyagi harmónia a valódi válságok élethalálkérdéseiben, kérlelhetetlen élethalálharcz: a kis problémák tennispályáján.

Mindehhez nagyon jó volt a közjogi program — pláne azután, hogy a *másik* közjogi program parlamentáris diadalával se változott semmi. A függetlenségi politika kezdetben a kislembert, a kistermelő ideológiája volt — elég volt hozzá Apponyi Albert s 1905 januáriusában virradattól alkonyatig az egész ország függetlenségi volt. Persze, az ügy nem volt olyan halálosan komoly s nem lett olyan halálosan komoly 1910 májusában sem, mikor szintén virradattól alkonyatig 67-es lett megint az egész ország. Nem mintha egy történelmi életre való különbség, egy világtörténe-

lemnyi különbség nem volna 48 és 67 közt, de mert arra, ami különbség minden magyar, sőt valamelyest talán minden középeurópai ember életében megmutatkoznék, ha a 48 egész közgazdasági programja megvalósulna, — arra komolyan nem is gondoltak. Andrássy Gyulának igazán nem kerülhetett nagy vívódásába, hogy ő, a régi hatvanhetes, egy 48-as pártot csináljon, mert *olyan* 48-as ő is volt, a régi hatvanhetes.

Most aztán örökre végük van a közjogi harcoknak, mondták naponta, mikor a háboru kitört — és most négy 48-as párt van, sőt 48-as párt a kormánypárt is; végük lett a közjogi harcoknak? — meg se kezdődtek! Hogy másról ne is beszéljünk — de egyetlenegy könyvet nem láttunk a háboru során, amelyet 48-as politikus irt, hogy: quid nunc? A közjogi politikának valóban vége lehetett volna — például úgy, hogy megvalósul a program, ami ma már száz-

GRÓF ZICHY JÁNOS.

(Strelisky felvétele.)

FOLYÓIRAT	
1923/24.	1-11.
EGYETEMI KÖNYVTÁR	

percentes reálpolitika. De ki gondol erre az árulásra : megvalósítani az elvet — hiszen akkor oda az alap! A közjogi politikának valóban vége lehetett volna — például úgy, hogy akarják. De akarták? Hiszen akkor hiába lett volna a nagy egység, amely a pártkeretek mélyén mindig ott csillogott, hiszen akkor itt is gazdasági rendek, világnézetek hadszintere lett volna a politika. Egység : a háboru minden nagy kérdésében és egység : a béke minden nagy kérdésében — 48-as és 67-es párt pedig annyi lehet, amennyi tetszik. Ez az egyik — a másik pedig az, hogy ugyanazokkal az emberekkel egy egészen más politikát kezdeni nem lehet s ez épp Andrássy Gyulának lehet a pártszakadás után keserű tapasztalata.

Igaz, a 48-at és a 67-et is egy generáció csinálta — de 48 és 67 közt tizenkilenc év volt, a 48-as alkotmány-párt két nagy válsága közt pedig még tizenkilenc nap sem. Mint a poros pohár porszeméi — ahogy ráfujnak, olyan figurációt ad : ilyen a magyar pártpolitika. Egy hónap leforgása alatt láttunk embereket radikálisból konzervatívra, konzervatívot radikálisra lenni, Andrássy-pártit Wekerle-pártinak, hatvanhetesből negyvennyolczasnak és 1918-asból 48-asnak lenni — azaz még ezt sem láttuk, csak azt láttuk, hogy egyik pártból a másikba jöttek-mentek, hogy valami furcsa hajszálcsovésség dominált az egész rendszerben, hogy az egész magyar politikában szentivánéji változások történtek : hogy ne változzon semmi. És nem is változott semmi — akik Wekerléhez sorakoztak, tulnyomó részükben nem a választójog ellen sorakoztak és akik Andrássy mellett maradtak, nem a választójog mellett maradtak. És ameddig ők ott maradnak! Valami egészen más szelekció, vagy mondjuk, ellenszelekció történt itt, de azt sem kell tulságosan komolyan venni, — a szent egység, ami már a háboru előtt is megvolt, megvan most is és igazán nem értjük, mért haragszanak Wekerlére, hogy nem hajgál a villámokkal, mikor tudják, hogy minden wigwamon villámhárító van.

—s.

Feleségemnek.

Tüzhelyt ígért és sátorba vitt
Szegény asszonyom, rossz, cigány urad.
Csak meg ne bánd, ha boldog pompa nyit
Szelid szemedben szagos szírmokat,
Csak meg ne bánd a tövises utat.

A régi utcza, régi ház, fahid,
Kislány-ruhád hát hitte volna, mondd,
Hogy így hurczollak „velem — nélküléd“
S csak biztatgatlak : Szivem, bizva hidd,
Meváltozik még sorsunk, a bolond!...

Jaj, meg ne vesd rongy vére vándorát,
Ki színes rongynak aggatta reád
A négy világtáj bánatszöttesét.

Ruhának hitvány, jól tudom, de ládd,
Benne az urad egy-lelke fog át.

A tépések is mind befoltozódnak
Tü s czérna nélkül egyszer válladon ;
Szakadt szövete uj lesz, melegit
— Ha megbocsájtasz koldus udvarlódnak —
Valahányszor e szöttest rádodom,
Sebzett lelkemet hiven rádodom.

Tabéry Géza.

Wernerné a valóságra ébred.

Irta: ZEMPLÉNYI KLÁRA.

Itt mulatoztak ma este, óh, az éjen át is, itt, a kis szalónban, a virágos tapéta mintái alatt, ma szerényen, maguk közt, férjeiket asszony nélkül hagyva, a másik szobában, hol a kártyajáték nagyba ment. Keskeny ujjak ma nem keverték lapot, ma nem hevültek a finom, sápadt arcok pirosra, a szenvedély ma nem rabolta el szép szemük csillogását. Itt voltak mind, a behuzott ajtó mögött, kedves asszonyfejek, egész kis társaság, ketten az ablakmélyedésben, a zongoránál is egypáran, kis csoport a diván színes párnái közt, előredőlve, szinte arcz arcz mellett, mesék, hallatlan dolgok, leleplezett titkok csodálkozó pirja az arczon : »Istenem, csakugyan? lehetetlen« kiáltások az áttüzesedett levegőben ; más, távollevő asszonyok fátylának bontása, mosolyának, hangjának, gesztusának, esikéje színének elemzése, szétszedése és aztán a következtetés. Ma sokat temettek itt el, e lázas, bohó asszonyfejek, hanggal, de lélekben titkon csodálkozva és forrón irigyelve is. Pénz csöngése, szék tologatása, egy-egy hang, meg ahogy a kártyát ütök erősen az asztal sima lapjára, csendült át a keskeny résen és ők itt a parfümös, meleg szobában már mindent és mindenkit letárgyalva, kissé fáradtan és gyürödötten is a sok nevetéstől és aktivitástól, az álomság és beteltség első jeleivel, már merevülni kezdő izmokkal, el-elszörtan, lepihelve, karszékekbe dőlve, könnyű sóhajtással a férfuhüségéről kezdtek beszélni.

— Eh, neveltséges ! — szólott egy kis szőke, kiben, könnyelmű természetével, az urára való féltékenységgel az egyetlen komoly vonás — neveltséges, hogy ti asszonyok milyen naivak vagytok. Minden férj megcsalja a feleségét, mind, valamennyi, olyat mutogatni kéne, aki nem !

Kezével intett és magában fölényes, tapasztalt legyintésnek érezte e mozdulatát.

— Óh, azt szeretném én látni ! — szólott egy másik erős hangon, kiről mindenki tudta, hogy válni készül az urától — hogy az én férjem megcsaljon ! Két hétig lizoformmal telt vízbe ültetném !

Ahogy ezt a helyzetet elképzelték : a lizoformmal telt kádát és benne a kövér ügyvédet, kitört a nevetés.

Most Wernerné lassan felemelte a kezét, végigsimított a fekete haján és csendesesen, de határozottan ezt mondta :

— Nincs olyan férj, aki meg ne csalná a feleségét. És ebbe okos asszony beletörődik. Én már ugyan régen beletörődtem. Eszre se veszem. Nem is őrzöm. De egyet nem tűrnék el és ti is erre vigyázzatok. Bármilyen asszony legyen is, akivel megcsal : szép, tüzes, kaczer, csak holmi különös, meg nem értett, szomorú

lelkü nő ne álljon eléje, csak ne keltsen fájó gondolatokat benne, csak ne féljen hozzáérni, csak ne habozzon! Csak ne nézzon meg senkit furcsáló, csodálkozó tekintettel! Ismerem az uramat és nagyon félek ettől. Sokszor szinte elveszettnek érzi magát, keres, kutat, »különbre vágyik« és ilyenkor északi írókat olvas és egészen különös dolgokat ír. »Szeretem és sajnálom a meg nem értett asszonyokat, kiknek oly fehér a homlokuk« — írta egyszer egy versében és akkor nagyon öriztem, minden új ismerősét figyeltem félve, remegve. Csak a lelkéhez ne érjen egy se.

— Te! — lökte most oldalba egy másik és hirtelen a többiek is észbe kapva, jelentős szemhunyorítással fordultak feléje — ne beszélj ezekről, hisz Elga is itt van, fájhat ez neki.

Hirtelen elhallgatott; néma, zavart csend lett. Igen, hisz Elga két hónapja hogy elvált az urától, mert az megcsalta! Most lopva néztek az asszony felé, aki két tenyerét hátra szoritva, a fal aranyczirádája alatt, a tapéta selyméhez támaszkodva állt és elnézett messze, a csacsogó asszonyfejeket át, ki a sötét ablakon keresztül, a néma, hideg éjszakába. És mosolygott.

Hajnali két óraker mentek el. A sötét, hideg kapualjban sokáig vártak, az asszonyok férjeikhez bujva, fáradtan és dideregve, míg végre jött a házmester mogorván, papucsában lassan csoszogva. Aztán nyílt a nehéz kapu, kint a téli, havas utcán még együtt nevettek hangosan egy ötleten, ami a házmesterről jutott az egyik ur eszébe, könnyedén bucsuztak, egy-két asszonyka összecsókolódzott; aztán az urába karolva, vaczogó fogakkal, de még kaczarászva, prémjeikbe bujva széledtek el. Ki erre, ki arra, még hangzott egy-egy fagyos hang, aztán csendes lett az utca.

Wernerék hármában mentek az Andrássy-ut felé. Kint a Köröndnél kocsira lestek. Végig a hosszu uton egy világos pont se látszott, mint egy elátkozott világ a nagy-nagy fehérségben, sehol egy ember, egy kocsi, egy hang, csak a hó szállongott álmodozva, fáradtan. Wernerné borzongva állt, muffját az arcza elé tartva, topogva egyik lábáról a másikra; dühös is volt, hogy nekik kellett Elgát kocsiba ültetni, mereven figyelt, nem-e hall valahonnan kocsizörgést. Aztán jött is egy-kettő, bakján süket kocsissal, aki mint egy megfagyott, görnyedt szobor ült a lovai mögött és még csak meg se rebbent a »hé!«-kiáltásra. Egy aztán mégis megállt, a kocsis mogorván megrántotta a gyeplőt, fordított egyet a féken, felcsapta a taxit. Elga sietve ült a kocsiba, az író bement a címet, hangosan elolvasta a kocsi számát és figyelmeztette a kocsist, hogy addig várjon a kapu előtt, míg a hölgy be nem megy rajta. A kocsi megfordult, eldöcögött és Wernerék mentek tovább.

Arra gondolni se lehetett, hogy még egy kocsit találjanak; gyalog indultak el az álmodó liget felé, ahol a lakásuk volt.

— Szegény kis Elga! — mondotta az író: — Most mehet haza egyedül, átfázva, a sötét lakásában nem várja senki, egyedül fekszik le. Egy ilyen fiatal, csinos nő! Hja, az élet sokszor...

— Mért sajnálsz? — vágott a szavába hirtelen az asszony és megállt.

— Mért?

Az író nagy, csodálkozó szemekkel nézett a feleségére.

— Hát te nem érzed ugyanezt? Egy ilyen fiatal, meleg érzésű asszony és nincs ura és egész egyedül él. Igazán nem értem a kérdésedet.

Az asszony különös szorongással, dobogó szívvel karolt az urába.

— János, én nem akarom, én...

De az ura kihuzta a karját az asszonyéból. Nagyon ideges lett, ebben a perczen szinte utálta a feleségét.

— Ugyan kérlek, — mondta — hagyjuk az egészet. És ne kapaszkodj belém, tudod jól, hogy nem szeretem ezt a közös járást.

Wernerné a kezét a muffjába dugta, behunyta a szemét, nagyon szenvedett — mint mindig, ha féltékeny volt — és a szive a visszafojtott indulattól úgy dobogott, hogy fülcengést kapott tőle. Az író mogorván ment mellette, unta és idegessé tette a felesége okatlan féltése, az asszonyt ostobának, közönségesnek találta, idegen volt neki, ment mellette zsebbe sülyesztett kézzel, a kalapját mélyen az arczába huzva és ajkait dühösen egymásra szoritva. Öt éve, hogy feleségül vette az asszonyt; egy vasárnap éjszaka szöktette meg a szülői háztól.

Hazaértek. Az asszony alig birt magát. Ha így rájött a féltékenység, oly ideges lett, hogy előbb kiabált, aztán sirt, később jajgatva sóhajtott, hogy végül hisztérikus görcsökben fetrengjen. Most annyira jogosnak érezte a fájdalmát, oly igaznak és közelnek a veszedelmet, mint még soha és ez megnémította, remegővé tette. Öntudatlanul elhatározta, hogy most másképp fog viselkedni, hogy ide már kevés és elcsépelet a roham és jajveszékelés. Az ura, aki tudta, hogy mi szokott ilyenkor következni, nyugtalanul, sietve vetkőzött, félt az elkövetkezendő jelenettől, szinte várta, leste, szeretett volna tul lenni rajta. Mikor az asszony a sirásnál tartott, János mindig megfogadta magában, hogy hagyja tombolni, észre se veszi, oda se figyel. Míg csak zokogott az asszony, addig a férj tényleg erős is maradt. De mikor a nő dühe görcsökbe fult, mikor levetette magát a földre, akkor már ő is — szinte örvongve a visszafojtott dühtől és kintől — nyugtatni kezdte, felsegitette a divánra, hátrasimitotta a haját, vizet adott neki. És ha a roham után dühösen el is futott otthonról, ha egy álló napig nem is beszélt a feleségéhez, ha goromba és durva volt is utána egy hétig, azért az asszony tudta, hogy a veszedelmes pillanatban az ura mellette marad és gyenge lesz, hogy nem tudja betartani a fogadalmát és nem tudja hideg szemmel nézni a vergődését.

Werner János szinte kapkodva vetkőzött, idegesen tépte a cipője fűzőjét, türelmetlen és szorongó volt, mint az előre tudott, feltétlen bekövetkező veszély előtt, esküdözött magában, hogy most, most az egyszer tényleg erős lesz, ötöle kisírhatja az asszony a lelkét, megbolondulhat ott a földön, ahová dobja magát, ő a falnak fordul és alszik, vagy felkel és elmegy, vagy akármi, de oda se hallgat a vádakra és várt, várt, szinte siettetni szeretne volna az asszonyt, hogy kezdje már meg a színjátékot. De az asszony jobban szenvedett, mint valaha. És talán megérezte, hogy a férje most tényleg »erős« lesz, meg a rohamokat most különben is kevésnek találta a fájdalmához, lefeküdt hát az ágyba.

Egymás mellett feküdtek szóltanul, feszülten, mereven. Az író összeszorított ököllel várta, hogy mi lesz. Az asszony gondolkodott. Már egészen kiszinezte magában az esetet, hajszolta az érzéseit a fájdalom felé, dolgokat, mozdulatokat, szavakat, pillantásokat képzelt el valóságnak, már a hálószobában látta az urát Elgával és mint a villanyütés, jutott hirtelen az eszébe, amit a férje mondott egyszer a válás idején Elgának: »helyesen cselekedett, Elga, ez az ember nem érdemelte meg magát, maga jobb sorsra érdemes!«

Az egész testét egyszerre ellepte a verejték. Nem, ez nem képzelődés. Ez nem az ő fantáziája. Ezt az ura tényleg mondta annak az asszonynak.

Felült az ágyban, hátra hajtotta a fejét, aztán szenvedélyes mozdulattal az urára borult. Szó nélkül, hang és sírás nélkül, csak vadul ölelve, csókolva, szoritva.

Ez új volt. Az író, aki erre nem volt elkészülve, aki szidalmakat, vádakat várt, megdöbbenve ült fel. Egy pillanatig igazán azt hitte, hogy megbolondult a felesége. Az asszony hozzá bujt, melegen melléje simult, átölelte, csókolta.

— Mi ez? — gondolta gyanakodva a férj. De az erei megteltek vérrel, meleg hullámokat érzett hőmpölyögni a testében s gyenge szorítással viszonzta a lángoló ölelést. Ám ekkor az asszony vadul ellökte magától.

— Hát ez, csak ez! — kiáltotta lángoló szemekkel — a testemet szereted, az kell neked, de a lelked, az máshol van? Más asszonyokat sajnálsz, védsz, más asszonyokra gondolsz, mikor én öllelek? Nem, soha, így nem fogsz te engem megalázni!

Es visszalökte magát az ágyába, összezsugorodva furta magát a párnák közé és úgy maradt ott szótlanul, hang nélkül, mintha meghalt volna. A férj csak ámulva nézett, aztán oly düh fogta el, hogy ölni tudott volna, megfojtani ezt a bolond asszonyt. Már emelte is a karját, de aztán kétségbeesett, elkeseredett, undorodó, végül egészen elunt mozdulattal a falnak fordult.

Reggel szó nélkül itták meg a teájukat, az író bucsu nélkül ment el hazuról és csak lent az utcán, mikor szabadon lélegzett fel, jutott az eszébe, hogy az éjjel Elgával álmodott. Egy pillanatig különös, bizsergő örömmel gondolt erre az álomra, de aztán heves méreg fogta el. Ez a bolond asszony az örökös féltékenységével még csakugyan valami ostobaságba hajszolja. Ilyen rövidlátók a buta nők!

Délben a felesége alázatosan fogadta. Kiszolgálta, félénken és szerelmesen nézett rá, lesegítette a kabátját, nem nézett bele a levelébe, mikor azokat kibontotta s olvasta, nem kizozta, hogy hol járt reggel óta, nem vetette a szemére, hogy hiába kereste telefonon a szerkesztőségben. Türelmes volt és figyelmes. Az író csendesen csodálkozott. Ebéd után az asszony az ölébe ült, átfogta a nyakát, simogatta. Az író ellágyult, kezdett melegedni, kezdte elfelejteni az éjszakai incidens.

— Látod, így szeretlek, ha ilyen okos, jó, meleg vagy! — mondta az asszonynak.

— És én mindig szeretlek, János, és ha te elhagysz, ha megunsz, a Dunába ugrom!

— Kis csacsim, te! Már hogy hagynálak el? Hisz szeretlek, mindig is szerettelek.

— Szeretsz, igen, — durcáskodott az asszony — de azért tudom, hogy megcsalsz!

Az író itt közbe akart szólni, de az asszony megelőzte.

— Megcsalsz és én azt nem is bánom. Érted, nem is törődöm veled. De azzal az asszonynyal, érted, azzal az Elgával, azzal a »szegény, jobb sorsra érdemes« hercegnővel, ha megtudom, ha rájövök, hát...

Az író elképedve ugrott fel, tágrameredt szemekkel nézett az asszonyra. Ebben a pillanatban nem értette, hogy kettejük közül melyik a bolond. Megint érezte azt a gyilkolni akaró feszülést az izmaiban, azt az örült gyűlöletet az asszonyi butaság iránt, azt a kitörni, robbanni akaró erőt, de csak egy nagyot, keserűt kacagott, vette a kabátját és ment. Az ajtóban még lángoló szemekkel visszafordult és gyűlölettől rekedt hangon vágta oda a feleségének:

— Ostoba, önző, rossz és undorító vagy!

Aztán becsapta maga mögött az ajtót.

Ezek a jelenetek most már naponként ismétlődtek.

Az író, aki hetek óta nem élt férfieleletet, komolyan kezdett foglalkozni a gondolattal, hogy megcsalja a feleségét. Az asszony sokszor felbujtogatta, meleg szerelemmel közeledett hozzá, de a döntő pillanatban mindig megbolondult. Az urát állatiasnak nevezte, aki csak a testét szereti, — úgy látszik, ez rögeszméjévé vált — s ha a férj el akarta fogadni az asszony közeledését, ha hasonlóval akarta viszonzni, ha az asszony tüze vágyra gyujtogatta, a nő menten lehült. Egy szavával kedvét szegte, egy vad kacajával, egy vádjával, egy mozdulatával eloltotta. És ilyenkor még a kérés, a könyörgés se használt, sőt olaj volt a tüzre. Ilyen rosszul még sose éltek, állandó keserűségben találkoztak és váltak el, a nő napról-napra sápadtabb és idegesebb lett, a férfi óráról-órára mogorvább és hidegebb. Már alig volt otthon, csak esténként járt haza, akkor is későn és hogy lefeküdt, azonnal elaludt.

Egy délután társaságot várt Wernerné. Előtte való este azt mondta az urának:

— Holnap délután itthon maradhatsz. Elga is éljön!

János nem felelt, de másnap délután idegesen ült a klubban. Nevetségesnek, megalázónak találta, hogy ő egy asszony ostobasága miatt ne mehessen haza a vendégeihez, hogy ő egy buta nő szeszélye miatt száműzve érezze magát, hogy a felesége egy gunyos mondata miatt szégyeljen hazamenni. Kocsiba ült.

Mire megérkezett, már tele volt a szalón. A felesége csak villámló, gunyos szempillantással üdvözölte, de ő azért egyenesen Elgához ment, őt üdvözölte először. Aztán csendes beszélgetésbe kezdett vele. Az asszony ezt nem bírta elviselni, a másik szobába ment és egy hangos indulót dobolt ki a zongorán.

Ezen az éjszakán az asszony a szalónban vetette meg az ágát.

— Hát ma délután, ma délután négy órakor! — mondta Wernerné vértelen arczczal, sápadt ajakkal a barátnőjének — ma délután.

És remegett és a fogai vaczogtak és a lábai idegesen doboltak a szőnyegen.

— Biztos vagy benne? — próbálta vigasztalni a másik, mire Wernerné halottsápadtan mutatott az asztalra: — ott a levele, kibontottam.

— És még ha így volna is! — csitította a barátnő — látod, fiam, te mindig hangoztattad: tudod, hogy megcsal.

— Óh, nem értesz engem! Milyen más ez! Ez nem színésznő, varrólány, hivatalnokkisasszony, ez nem léha szórakozás, férfibotlás, vér és csók dolga! Ez az életembe fog kerülni, majd meglátod!

És Wernerné délután lesbe állt. A budai oldalon, az Erzsébet-hidnál várt az urára, állt és várt verejtékes homlokkal, az izgalomtól remegő szívvel, fázva és izzadva egyszerre, lüktető fejjel. És négy óra tájt jött is János, sietve, egyenesen, határozottan, egy bizonyos cél felé. A felesége messziről követte, a házak falához bujva, meg-megállva, majd futva, hogy az emberek mosolyogva, érthetetlenül néztek utána.

Werner János befordult egy házba. Most már lassan, gondolkodva ment fel a sötét lépcsőkön, kulcsokat kerésgélt a zsebében, aztán a második emeleten megállt. Wernerné csak állt, szorongva a lépcsőn, az első emeletről nézett fel az urára, a rácsnak támaszkodva és a lélegzete oly heves volt, hogy azt hitte, mindjárt megfullad. A férfi a zárba helyezte a kulcsot, az ajtó kinyílt és becsukódott mögötte.

— Hát itt találkoznak! Elga! Az uriaszony! A sajnált, a finom érzésű, a nagyszerű! És az ő ura. Bérelt, lépcsőházi szoba mélyén. Feslett, idegen pam-lagon — Elga. Itt. Így.

Fel akart rohanni, az ajtót beverni, fellármázni a házat, ordítani, sirni, ütni! De aklor egy nőalak fordult be a lépcsők felé, szoknyasuhogást hallott, lépteket, mozgást. Egy pillanat alatt kifordult a folyo-sóra, remegő testtel, onnan lesett ki.

— Ha most nekimenne, ha letépné a fátylát, ha a szeme közé kiáltaná az aljasságát!

A nő elment mellette, sietve fordult a második emelet felé, a szoknyáját magasra emelve. Az első lépcsőfokon megállt, gyöngytarsolyból tükröt vett elő, szarvasbőrrel végigtörölte az arcát, a kalapján igazított egyet, a kabátja kivágását előbbre huzta, megállt, pihent, aztán sietve ment feljebb. Nem Elga volt. Wernerné száraz torokkal, visszafojtott lélegzettel nézte. Ahogy a nő ment felfelé a lépcsőn, látszott a fehér, keményített alsója, a lelógó keze a szürke pamut-keztyűben, a fekete filczkalapján a piros rózsza, zöld levelekkel, a szürke betétes, fekete gombos félcipő és a lóbálódzó, tarka gyöngytarsoly.

A második emeleten megállt a nő, kicsit körül-nézett, aztán becsengetett az ajtón.

— Jó napot! — hallatszott ki a Werner János hangja és az asszony lent az első emeleten dideregve dült a falnak.

— Mi volt ez, mi? ... Nem Elga, de még szinésznő, hivatalnoknő se, legjobb esetben egy kis varrólány, de még inkább valami bonne, gyereklány, cseléd... Hogy ezt kellett megérnie, ezt a rettenetes szégyent! Az ő ura, a férje, az író, a finom lelkű poéta, aki a szenvedő hercegnők fehér homlokáról dalol! Hogy őutána, az ő teste után, ehhez a szeméthez, ehhez a tudja Isten ki cselédjéhez megy, ez kell neki, ezt csókolja! Wernerné csak állt, állt és úgy érezte, hogy kihál benne az élet. Hát ez így van, ez lehetséges? Egy pillanatig sem hitte, hogy nem Elga lesz. Erre készült el, erre számított; a boszu, a nagy jelenetek, a válás, esetleg a halál történéseit így tervezte, ehhez alkalmazta. Mi volt ez? Mi történt itt? Szinte úgy érezte, hogy megcsalták a fájdalmát, elvették a szenvedését, elütötték a terveitől, kijátszották a könnyeit. Azt a fájdalmat vették el, amire már készült, amit már szinte megszokott, amiért — most már látta — hiába kinlódott.

Ott állt Wernerné a sötét, borzongtató, idegen lépcsőházban, érthetetlenül, kifosztva, megsemmisülve. Aztán megindult lassan lefelé, vontatott, nehéz lép-tekkel, kivánszorgott a Dunapartra, ahol most csendesen esteledett. Hagyta, hogy a téli szél vadul kapjon a kalapjába, a ruhájába, hogy pirosra, érdesre vágja a könnyes arcát. Gondolatok nélkül bámult a sötét, piszkos, nyugtalan, szürke vízbe; az emberek lármája, a kocsik zöreje, a lovak patájának dübörgése a hidon valami rettenetes szédületté, kavargássá vált benne; a szive szinte megszűnt dobogni, a feje nehezebb lett a testénél. Aztán egyszerre megeredtek a könnyei, csukló zokogás szakadt fel a melléből, a torkán hangosan, bugyborékolva jöttek ki a hangok, valami szörnyű világosság gyulladt az agyába, egy gondolat, amit sose gondolt el igazán, őszintén, egy lehetőség, — most már tény és valóság — amelyre valósággal és hittel sose mert gondolni, ami sokszor hagyta el ugyan a száját, de meggyőződés nélkül, ami a halál volt számára és éppen ezért játszva enyelgett vele; egy szörnyű gondolat, egy a pusztulásnál is rettenetesebb valóság, mely talán az ő hibájából történt, ami csak

most, most, e pillanatban lángolt fel a lelkében hatá-rozott, világító betűkkel, mint egy égő transzparens, egy fáklyákkal az égre festett szörnyű mondat, melyen már változtatni nem lehet: az uram megcsalt! Az uram valóban, igazán megcsalt...

Toll és tőr.

— máj. 17.

MA A RONGYOS EMBER A GIGERLI — ez nagyon szép aforizma és ha Teleszky név-telenül hirdette volna, akkor is fölfedeztek volna mögötte egy nagy finánczot; ha nem őt, egy másik pénzügyminisztert. Colberti gondolat és a rongyos gavallérnak bizonyára megkülönböztetett helye lesz a diszalbumban, amelynek első lapját a *talpaló bíró* című pénzügyi korkép disziti. A nyomor diszalbuma lesz ez, a pénzügyminisztérium emléke a maradváknak: souvenir 1918-ból. De hogy maga a rongyos ember is komolyan vegye a dolgot, ahhoz előbb az egész világnak meg kellene változni — egy kicsit ugyan már megváltozott, de ennek a konzek-venciáit még csak a különböző rendü-rangu fináncz-miniszterek vonták le. S kedélye válogatja — az egyik kiveti az adóterheket, a másik pedig azzal nyújtja át dr. Rongyosnak a rongyot, hogy köteles magát benne divatos világfinak érezni.

A HOLTAK LELKÉT nem a napi történetiró spiritisztái költik föl s a szocziáldemokráciá-nak az a jupiteri hivatalfőnöke, aki — mint elborult jubiláns — most a sok asztaltánczolatásra a földgolyó minden pontján megjelent, nem Marx volt. És Stockholm, Zimmerwald, Kienthal, Pétervár, Berlin — mindenütt más volt a szellemidézés s mindenütt azt a szellemet idézték, aki a párt sötét horizontjában elsuhant. Különben is alig van lelket facsaróbb grimasz, mint Marx ünneplése a világháboruban; valamicskét olyan ez, mintha például a Bach-korszakban Rákóczi Ferencz eszmei dia-dalát ünnepelték volna. Sirni, sirni, sirni, sirni, csak ez lehet ma őszintén Marx emlékezete, — nem is szólva arról, hogy ahol Marx nem él, ott hiába próbálják feltámasztani. Az élet: élet és halál egyszerre, mondja a gyönyörű vir-chovi igazság és Marxnak az az élete is, amely a halála után kezdődött, élet és halál egyszerre.

MIATYÁNK. »... Liberateci da ogni dubbio vile és ha szükséges, harcolni fogunk a vég-kimerülésig stb... ámen.« Ez a Miatyánk pedig íródott »minden szabad ember« számára. Szerzette Gabriele d'Annunzio, hadi- és repülő-költő ur. A szabad embereknek tudniok kell, hogy ezen-tul — ha erre a nemes epitheton oransra számot akar-nak tartani — az uj-sütetű Miatyánkot kell imádkozniok. Mégis csak ravasz fiu ez a Gabriele. Mindig kitalál valami ujat, hogy a kakas csipje meg! Hallgat egy ideig, medítál

és szépen magába vonul, de aztán meg is van a látszatja. Melyik poéta gondolt eddig arra, hogy megjavítsa a Miatyánkot? Neki kellett megszületnie, hogy ez az avult és ócska írásmű divatossá váljék. Most már nyugodtak lehetünk, hogy a szép olasz hölgyek mindennap fognak imádkozni. A Miatyánk pedig új, diszes és pompázó kiadásokban fog megjelenni. Mindenki kiadáson rajta lesz, hogy írta: Gabriele d'Annunzio. Egész bőrbe, félbőrbe és vászonba kötve. Persze! Legalább a »műalkotásai« legyennek bőrbe kötve, ha már ez a fontos és lényeges kötőszövet teljesen hiányzik d'Annunzio ur ábrázatáról.

AZ AMERIKAI MUNKÁSKÜLDÖTTSEG szónoka egy párisi bank ellen annak a nézetének adott kifejezést, hogy a népszavazás eredménye egyenlő lenne Elzász-Lotharingia mostani jogállapotának elismerésével. Éppen ezért Weterlé abbé nem tartja célirányosnak, hogy az elzász-lotharingiai kérdést népszavazással döntsék el. Egészen más lenne a helyzet, ha az ententenak garancziája lenne arra, hogy a népszavazás Franciaország javára dönt. Akkor persze a népszavazásban a néplelkiismeret nyilvánkoznék meg s a szavazás megfelelné az erkölcsi és politikai igazság és tisztesség követelményeinek. Így azonban? Hogyan szabadítson fel, hogyan váltson meg Franciaország olyan tartományt, mely nem akar felszabadulni, nem akarja, hogy megváltásuk bilincseitől? Franciaország felszabadító háborút visel, csak nem engedheti meg, hogy holmi elkorcsosult elzásziak kirángassák az erkölcsi postamentumot a lábai alól? Franciaország, a nobilis és gavalér gall nemzet akarata ellenére is boldogítani akarja Elzászt s igazán rávall a német militarizmusra az a konokság, melylyel ellene szegül e szép terv megvalósításának. Úgy látszik, a németek meg vannak elégedve a két tartomány mostani jogállapotával, s hogy ezt a jogállapotot a francziák is elismerjék, nekik sincs szükségük népszavazásra. Ebben tehát egyek volnának az ellenfelek. De hát akkor miért eszik a békát négy keszercs esztendő óta?

LUIGI BARZINI, a Corriere della Sera tudósítója elhatározta, hogy meg fogja vizsgálni a buba savanyodott ententot, a nyugati harctérről írott tudósításai végén mindig elhelyez hát egy-két megnyugtató frázist. Hogy igaz ugyan, hogy a németek óriási erővel fognak támadni és céljuk vagy az, hogy Amienst észak felől bekerítsék, vagy pedig az, hogy Maurey és Noyon között egyenesen Páris ellen nyomuljanak, de azért ne tessék megijedni. És igaz ugyan, hogy a támadás iránya esetleg Albert és Arras lesz, de azért nincs semmi ok a félelemre. És könnyen meglehet az is, hogy Mackensen az át-törés helyén nagy erővel és ellenállhatatlan lendülettel keresztül akar nyomulni a szövetségesek vonalain, de ki törődik ilyen csekélységekkel? A szövetségesek defenzív előkészületei minden eshetőséggel számolnak és azokban bizni lehet. Szóval: ne tessék megijedni, megrettenni, vagy pláne elcsüggedni. Az entente azért győzni fog. Defenzívával fog győzni. Az angol és francia hadsereg ezzel nem kerül ugyan át a Rajna balpartjára, de ki beszél már a Rajna balpartjáról? Ma már »csak« a győzelemről van szó s ha eddig az lett volna a győzelem, hogy a francziák bemasiroznak Berlinbe, most már az is győzelem, ha a németek nem masirozhatnak be Párisba. Ha azonban mégis be találnának masirozni, akkor az lesz a győzelem, hogy nem tudnak bemasirozni Londonba. A győzelem fülemilje mindenképpen nekik füttyöl. Füttyöl nekik.

Gróf Zichy János.

Immár másodszer lett kultuszminiszterré és mindenki roppant természetesnek tartja ma már, hogy ez a finom s előkelő, igazi magyar kulturember kultuszminiszter legyen, pedig — nem is olyan régen — ez a kinevezés, első ízben, szinte szenzációnak hatott. Zichy János valamikor eleven téma volt minden tollforgatónak, amit eléggé igazoltak a cikkek, melyek kinevezését megelőzték. Régi divatu politikai regények floszkulusai uszáltak ezekben a cikkekben: a Belvedere hüvös levegője, a klerikalizmus fekete színei... Hol van mindez ma már?

Az új kultuszminiszter valamikor a néppárt elnöke volt. Ma pedig a régi szabadelvű táborból alakított nemzeti munkapárt és 48-as alkotmánypárt között áll, mint a megértés, a kiegyezés egyik konzekvens propagálója. Zichy János érzi, hogy Magyarországon egy kissé megint előlről kell kezdenie mindent. A szociális haladástól legtávolabb eső országunkat ugyszólván lakhatóvá kell tennünk a munkálkodó nép részére. Ilyen óriási és reális feladatok mellett hátraszorul minden intranszigenz választójogi frazeológia.

Politikai egyéniségét érdekesen világítja meg, hogy ama kevesek közül való, akiket nemcsak meghallgatnak, de akiknek szavát komolyan mérlegelik is. Véleménye mindig nagy súlylyal esik a mérlegbe és ez a bizalom az ő kiváló politikai képzettségének, mindenkor megfontolt közéleti magatartásának és jellemének szól. A legutóbbi esztendő politikai eseményei a régiéknél is jobban megalapozták ezt a bizalmat. Hisz ismeretes, hogy több ízben felajánlották már neki a kabinetalakítást, de Zichy János ezt a »missziót« mindig elhárította magától. A magyar kultúra szolgálatát azonban, ahogy egy ízben már, most is vállalta s ez garancia arra, hogy ezt a szolgálatot a gróf buzgón, hiven és becsületesen fogja ellátni. Mert ha az ember nemcsak az eszével, de szívével is dolgozik, a legjobban dolgozik.

Zichy a puritán protestáns világfelfogással szemben a katolikus gondolkodást képviseli. De ő a színekben és érzésekben gazdag lelkek közül való, akiket a konzervatív elvi álláspontokról a keresztény szeretet nagy ereje reá hajlít nemcsak a gyakorlati élet liberálizmusára, de még a radikálizmusra is. Ezért volt ő mindig a jövő embere s ezért lett ma a jelené.

Krónika II.

Epitáfium.

— máj. 17.

Magyar volt és filozófus s ez tulságosan elég volt ahhoz, hogy szüntelen hanyattatások és szenvedések között, nálunk ismeretlenül és elismeretlenül élje le életét. Mikor elindult, a materialista gondolkodás teljesen elborította az emberi szellemet, a filozófiát lenézték és nem lehetett beszélni metafizikáról. De ő szabad ember volt és mentes kora előítéleteitől, korán belátta a materializmus tarthatatlanságát. S ebben

csakhamar a modern fizika sietett segítségére. A régi felfogás a rugalmas éterről s az ebben uszó térbetöltő atomokról megdőlt. Maxwell és Le Bon korszakalkotó számításokkal bizonyították be e felfogás tévességét és megmutatták, hogy a fizikai világ pontszerű erőközpontok, vonalszerű erők és gömbfelületszerűen terjedő keresztrezgések rendszere. Egy egész világ dőlt ezzel össze. A fizikai világ, mely az eddigi homályban, mint háromdimenzióju, térbetöltő végtelenség mutatkozott meg, a modern fizika fényében egyetlen, végtelen síkfelületté laposodott. Csak a fantázia az, amely ebből a felületből és a róla nyert felületszerű adatokból, a látóhártyán keletkezett síkszerű képből és a tapintás felületeiből a térszerű világot megalkotja. A durva, halálosan biztos és szilárd anyag, a materiális valóság a légies, a bizonytalan fantázia képe. Itt adva volt Schmitt Jenő Henrik filozófiájának magva: az ember, aki a világ fölött áll, a világ mint az élő fantázia teremtése.

De nem üzött romantikus filozófiát. Kereste a kapcsolatot a gondolkodás eddigi eredményeivel, bele akart illeszkedni a fejlődés vonalába. Így jutott el Kanthoz, mint akiből ma ki lehet indulni, vagy akin át lehet menni, de aki mellett elmenni nem lehet. Ebben az időben vagy valamivel később ért el ide Bergson is. És Schmitt és Bergson nekiláttak, hogy a kanti rendszert, mint az emberi szellem lenyügözőjét, mint a legszebb emberi álmok megrablóját, alapjaiban döntsék meg. Ehhez azonban a kanti tér- és idő-felfogás igazságát kellett megczáfolni. Bergson a kanti időt, Schmitt a kanti teret támadta meg. Ez nem volt kettőjük haditerve, a munkamegoszlás elve alapján, ez a fejlődés sajátos stratégiája volt és itt megemlítem, mert nemcsak a modern gondolkodás fejlődésére vet némi fényt, hanem Schmitt filozófiáját is új, eddig még, azt hiszem, nem ismert oldalról világítja meg. Bergson megmutatta, hogy a kanti időn kívül, amelyben minden megtörténhetik épp úgy előre, mint megfordítva, amelyben minden kiszámítható előre és vissza, multba és jövőbe, hogy ezen az időn kívül van egy másik idő, amelyben a jelenségek csak egyértelműen folyhatnak le, amelyben semmisen számítható ki, az élet, a teremtő fejlődés ideje, ahogy ő nevezi: a tiszta tartam. Schmitt szerint pedig a kanti téren kívül, amely a fantázia alkotása és így szükségképpen véges, — mert hisz a fantázia bármennyig vigyen is, egyszer csak korlátokhoz ér, — szorinte még egy másfajta tér is van, amely végtelen, amelyet a fantázia el nem érhet, a gondolkodás tere, a geometriai tér. Mind a ketten megegyeznek abban, hogy a kanti téren és időn, ez a *a priori* szemléleti formákon túl, melyek csak az anyagi világ formái, új formák nyílnak meg, új tér és új idő, amelyek a lélek formái, a Kant óta megvetett és kigunyolt lélek formái. Újra lehetett felemelt fővel beszélni filozófiáról és metafizikáról, régi, eltemetett, de felejthetetlen ideálok tértek vissza. Bergsonnál maga a teremtő idő, a mult lett a lélek. A mult, amely a jelent alakítja, a jelent,

amely az anyagot, a teremtő időnek pontokra szakadozását jelenti. Mert csak a mult nem mulik el és mert csak ami már egyszer meghalt, csak az lehet halhatatlan. Schmittnél a végtelen, a geometriai tér lett a lélek, a szellem és a véges, a fantázia-tér, Kant tere lett, az anyag formája és maga az anyag. És ezen a ponton az emberi gondolkodás egy mindig újra visszatérő motivumára lehet rámutatni, egy messzeágazó összefüggésre, amelynek szálai ebben a pontban futnak össze. Plato azt tanította, hogy a mult, a lélek, az ideák világa, a jelen az anyagé, hogy a megismerés csak emlékezés, emlékezés a multa, az ideákra. A keresztény metafizika szerint, a földi élet, az anyagi élet siralomvölgye és a lélek igazi világa, a mennybeli mult tisztasága. Leibniz azt mondta: hogy abban van valami biztos, amit Plato emlékezetnek nevez. Bergson szerint a mult: a lélek és a jelen: az anyag, Schmitt szerint a végtelen tér: a lélek, a véges tér, a felület: az anyag. Mindezekben a felfogásokban a lélek mint végtelen háttér jelenik meg, amely az anyagot, az ő véges előterét, az ő halovány visszfényét, süllyedését, korlátozását besugározza, teremt, szüntelenül alakítja.

Az emberi gondolkodás nem tud lemondani arról, hogy a világrejtélyt a matematikából, legnagyobbalkotásából oldja meg, hogy egyetlen egyenletben oldjon fel minden problémát, egyetlen egyenletben, amelyben nem lesz már semmi sem ismeretlen. Schmitt ennek a törekvésnek képviselője és ebben Pythagoras, Descartes és Spinoza szellemi örököse. Schmitt a világot a dimenziók viszonyában fogta fel. A fizikai világ: felület és így kétdimenziós funkció. Az állat és az ember, általában: az élet alkotja meg a háromdimenzióju teret, az élet tehát háromdimenziós funkció. Schmitt szerint az ember ismeri még e véges téren kívül a végtelen teret is, az ember tehát végtelen funkció. És az ember törvényeket alkot, amelyek e végtelen tér minden helyén és minden időben érvényesek. Az ember az, aki e világot teremtette és örök törvényeit megalkotta. Az ember Schmitt szerint — és itt értünk el az ő végső következtetéséhez s alapvető gondolatához, az ember: isteni alak.

Ő egy bukó kor végén állott, a modern élet hitvány vásárisága, a modern ember belső elszegényedése mélyen megrázták kedélyét. Tragikus mélységgel érezte a modern ember tudatának paradoxáját: tudni a végtelenről és tudni a maga végességéről. A végtelen öntudatot akarta adni az embereknek, az ember istenülésének álmát akarta visszahozni, új méltóságot akart szerezni az embernek, isteni méltóságot. És mindezt nem hit árán. A tudás kétségelenségét akarta adni a mai embernek, a szüntelenül kételkedőnek. De ezt nem tudta megcsinálni. Ő, aki a matematikára alapította a rendszerét, kihagyott valamit a számításból: a térre gondolt csak és közben megfeledkezett az időről. Mert valóban, az embernek tudata van a matematika és a logika tételeiről, amelyek minden időre és térre érvényesek. De e tételeket az ember csak egy bizonyos pillanatban fedezi fel. E tételek

azonban érvényesek voltak, mikor még ember nem tudott róluk és érvényesek lesznek, mikor majd az emberek már nem tudnak róluk. Volt idő, mikor a teret végesnek gondolták, de a tér már akkor is végtelen volt és az azonosság tétele igaz volt, mikor még csak »a szellem lebegett a vizek felett«. Az ember nem gondolkodik időtlenül, tehát logikailag, hanem időben, tehát pszichológiailag és minden igyekezete legfeljebb arra irányulhat, hogy a matematika és a logika törvényeit felismerje.

A logikát és matematikát az ember magára veheti mint kötelességet, de nem teremti őket. Magasabb, objektív összefüggések nyílnak meg bennük és felismerni és követni őket, a legtöbb, ami az embernek megadatott. Nem mi szabunk törvényt a világnak és így nem vagyunk istenek. A véges előtérben állunk, bár mögöttünk a háttér végtelensége, a jelenben élünk, ha mögöttünk is a múlt végtelensége. Fizika és metafizika a két polus, melyek között az emberi élet árama végighalad. A platonai kép az, amely minket az igazsághoz vezet: hogy egy barlangba vagyunk bezárva, háttal a napnak és amíg a való dolgok, az ideák a nap előtt elvonulnak, mi árnyékaikat látjuk végigfutni a barlang falán. Tudni azt, hogy mindez, ami itt előttünk áll, árnyék, felület és fantázia, de tudni és érezni, hogy mögöttünk és fölöttünk egy végtelen valóság van, ez lehet a mi biztos öntudatunk.

Oblomov.

Nászéjszaka.

— Goethe. —

Az ünneptől megbujva, Ámor
őrzi hiven hálósobád,
hogy vendégid pajkos zajából
ágyadhoz hang se hasson át.
Előtte misztikus szent árnyal
aranyló sápadt láng ragyog,
a tömjén illatárja szárnyal,
hogy a kéjben duskálkodjatok.

Szived ver az óraverésre,
mely küldi a vendéghadat!
S a szép ajakra vágyol égve,
mely néma lesz s mindent megad!
Sietsz boldog teljesedésre
párossal a szentélybe im;
a fáklyatűz az őr kezébe'
most halk mint éji mécs s kicsiny.

Mint reszket csókod dus hevére,
telt arca, melle mint remeg!
E reszketésbe ful szemérme;
és merni most tisztod neked.
Veled tart a vetkeztetésben
Ámor, de fürgébb vagy te még, —
és aztán hamiskás-szerényen
befogja jól mindkét szemét.

Rédey Tivadar.

Jean-Christophe.

(22)

— ROMAIN ROLLAND REGÉNYE. —

Hangjából némi tréfaság érzett ki; Kerich asszony semmi fontosságot nem tulajdonított ennek a gyerekszeretlemnek; de Christophe ebből nem gyanított meg semmit és e szemrehányások — melyeket a leghalálósabb komolysággal fogadott, mint mindent általában — szíven találták.

— De asszonyom... de asszonyom... — hebegte és szemét elfutotta a könny — sohasem éltem vissza az ön bizalmával... kérem, sohase higgye ezt rólam... Én tisztességes ember vagyok... És esküszöm, hogy szeretem Minnát, szeretem egész lelkemből és feleségül akarom venni...

Kerich asszony elmosolyodott.

— Nem, nem, szegény fiacskám — mondotta erre azzal a fölényes jósággal, amit Christophe most kezdett a maga valóságában megérteni — nem fiacskám, hiszen ez lehetetlen, ez gyerekség.

— Miért? Miért? — kérdezte ez.

Megragadta a kezét, mert föl se tudta tételni róla, hogy komolyan beszél, hiszen a hangja egészen mást mondott. Kerich asszony azonban tovább mosolygott és ezt mondta:

— Hát csak...

A fiu erősködött. Évődő kiméletességgel (mert hiszen egy perczig se vette komolyan az egészet) Kerichné tudtára adta Christophenak, hogy nem nőülhet, mert nincs vagyona és mert Minnának más férj kell. Christophe védekezett és azt hajtogatta, hogy ő nemsokára gazdag ember lesz, nagyhirű muzsikus, mindent megszerezhet, amit csak Minna kíván. Kerich asszony azonban tovább tamaskodott; mulattatta ez a nagy önbizalom és csak rázta a fejét, hogy hiába, nem lehet.

— Nem, Christophe, — szolt végül határozott hangon — fölösleges ezen vitatkozni. Lehetetlenség. Nemcsak a pénzkérdés itt a fontos. Sok egyébről is szó van... a társadalmi állás...

Most már nem kellett tovább folytatnia. Christophe szeme megnyílt, tisztán látta a nyájas, évődő mosolygás mögött azt a hideg közönyt, ami ettől az asszonytól elválasztja, tőle, akit szinte fiui rajongással szeretett és aki olyan anyáskodóan bánt eddig vele; megérezte, hogy milyen idegen tőle az a pártfogó és egyben semmi-bevevő nyájaskodás.

Sápadtan, dideregve kelt föl mellőle. Kerich asszony még beszélt hozzá; hangja most is kedves, hízogó volt. De most már végeztek; Christophe semmit se hallott már szava muzsikájából, csak hideg előkelőségét érezte. Nem tudott mit felelni neki. Távozott. Forgott a világ körülötte.

Ahogy szobájába ért, ágyára vetette magát. Megsértett gögje, böszült haragja épp úgy tombolt benne, mint kicsikorában. Vánkosába harapott, zsebkendőjét szájába tömködté, nehogy sirását meghallja valaki.

Gyűlölte Kerich asszonyt. Gyűlölte Minnát. Vad, lobogó dühvel gondolt rájuk. Ugy tünt, mintha arczulverték volna, a szégyen, a fájdalom fojtogatta. Bosszút kellett állania, azonnal. Belehalna, ha nem felelhetne meg magáért.

Fölkelt és indulatai esztelen hevében a következő levelet irta:

»Asszonyom,
nem tudom, úgy van-e, mint mondja, hogy ön csalódott bennem. Csak annyit tudok, hogy én önök-

ben kegyetlenül csalódtam. Azt hittem, önök barátaim. Ezt mondták, úgy viselkedtek és én úgy szerettem önöket, ahogy senkit e világon. Látom most már, hogy az egész csak hazugság és hogy irántam való nyájassága csupa szemfényvesztés: használtak, mert mulattattam önöket, muzsikáltam, úgy kezeltek, mint valami jobb cselédet. De cselédjük — az nem vagyok. Senki cselédje nem vagyok.

Elég durván megértette velem, hogy nincsen jogom szeretni a leányát. De nincs a világon olyan hatalom, mely megtilthassa, hogy azt szeressem, akit akarok. És ha nem is vagyok rangjabeli, vagyok olyan előkelő, mint ön. Mert a szív nemesíti meg az embert. És ha nem is vagyok gróf, több tiszteletre méltó van bennem, mint sok grófban. Akár szolga, akár gróf legyen, mihelyt megsért, megvetem őt. Megvetem, mint a sarat, mindazokat, akik előkelőknek tartják magukat, holott lelkükben nem igazi nemesek.

Isten vele. Ön félreismert engem, ön megcsalt, gyűlölöm önt.

Az, aki — akár tetszik, akár nem tetszik önnek — szereti és szeretni fogja mindhalálig Minna kisasszonyt; mert ő az enyém, és mert senki se veheti el tőlem.»

Alig hogy bedobta a levelet a postaládába, elrémült attól, amit tett. Igyekezett kiverni a fejéből a dolgot, de minduntalan eszébe jutottak levelének egyes mondatai és hideg verejték lepte el, ha arra gondolt, hogy Kerich asszony el fogja olvasni ezeket a szörnyüsedeket. Az első pillanatokban még kétségbeesése tartotta benne a lelket, de már másnap belátta, hogy levelének az lesz a következtése, hogy Minnát egyszersmindkoron elveszítette. És úgy érezte, hogy ezzel szakadt rá a legnagyobb szerencsétlenség. Utóbb abban reménykedett, hogy Kerich asszony, aki ismerte indulatos természetét, nem veszi nagyon lelkére a levelet és megelégszik azzal, ha megdorgálja érte, — és, ki tudja, talán meg fogja hatni szenvedelmének őszintesége. Csak egy szóra várt, hogy lába elé vesse magát. Öt napig várt a válaszra. Akkor aztán megjött a levél, mely így szólt:

»Kedves uram,

miután az ön vélekedése szerint félreértések történtek közöttünk, a legokosabb az lesz, ha ezeket haladéktalanul tisztázzuk. Sajnálom, ha olyan összeköttetést erőszakolnék önre, mely időközben kinossá vált. Természetesnek fogja tehát találni, ha ezt most megszakítjuk. Remélem, bennünket hamarosan új barátok fognak pótolni, olyanok, akik úgy becsülik meg, ahogy ön kívánja. Nem aggódom az ön jövője miatt. Mindig rokonszenvvel fogom kísérni az ön emelkedő művészi pályafutását.

Üdvözlettel:

Kerich Josepha.»

A legkeserűbb szemrehányás se hatott volna rá ilyen kegyetlenül. Christophe úgy érezte, hogy mindennek vége. Igazságtalan váddal szemben lehet védekezni. De mit kezdjen az ember ezzel az udvarias közönynyel szemben? Elveszítette a fejét: Minnát nem látja többé! Sohase látja! Nem bírta elviselni ezt a gondolatot. Érezte, hogy egy kis szerelem többet ér, mint a világ minden büszkesége. Földulta minden méltóságérzetét, elgyávult, új meg új levelet irt és könyörgött, hogy bocsássanak meg neki. Ezek se voltak okosabbak, mint az, melyre nem kapott választ. Ez a hallgatás kimondta az utolsó szót.

*

Azt hitte, meg kell hafnia. Arra gondolt, hogy öngyilkos lesz. Arra gondolt, hogy gyilkolni fog. Legalább is azt hitte, hogy ilyen indulatok bántják. Gyilkos és gyujtogató vágyai voltak. Nem is hinné az ember, hogy a szerelembe és a gyűlöletbe milyen féktelenségek férnek, amik még a gyermekszíveket is megrontják. Ez volt legszörnyűbb válsága gyermekkorának, mely ezzel véget is ért. Akaraterejét szinte megtörte. Kevés hija volt, hogy egyszersmindkorra össze nem zuzta.

Elni nem tudott tovább. Kikönyökölt az ablakon és órákon át bámult le az udvar kövezetére és azon töprengett, ami már kisfiu korában is megkísértette, hogy mi volna a legkönnyebb módja az élettől való megszabadulásnak, ha ez az élet egyszer nagyon elviselhetetlenné lett. Ime, itt volt az orvosság, a mentés a szeme előtt. Kész mentés: rögtönös hatása. De rögtönös-e? Ki tudja? Talán néhány óra — néhány évszázad — mulva új és még kegyetlenebb szenvedés! De kétségbeesése olyan mélységes volt, hogy nem tudott ellentállani gondolatai sodrának.

Louisa észrevette, hogy fia szenved. Azt nem tudta kipuhatolni, hogy mi megy végbe benne, de ösztöne megsugta a veszedelmet. Megpróbált ismét közelíteni Christophehoz, kihallgatni bánatát, hogy megvigasztalja. De a jó asszony régen elszokott attól, hogy fiával bizalmasan beszélgesse; ez már évek óta járt-kelt mellette magabazárt gondolataival; aztán annyira elfoglalta a mindennapi kenyér gondolja, hogy ideje se volt sokat tanakodni Christophe dolgai fölött. És most, hogy segíteni akart rajta, nem tudta, hogyan tegye. Ugy kerülgette, mint a kísértő lélek. Szerette volna eltalálni azokat a szavakat, amik megnyugtathatnák; nem mert megszólalni, mert félt, hogy megharagítja fiát. És minden óvatossága daczára ingerelte, bántotta, bármit tett vagy szólt, még a jelenlétét se szívelte. Louisa asszony ugyanis nem volt elég ügyes és Christophe türelmetlen volt. Holott szerette anyját. Kétségtelenül szerették egymást. De nem kell nagy ok rá, hogy emberek, akik egész lelkükből szeretik egymást, egyszersmindkorra elszakadjanak. Néhány erősebb szó, ügyetlen mozdulat, valami ártatlan fintor az orr vagy szem kifejezésében, a járás-kelés, nevetés vagy evés módja, testi feszélyezettség, amit nehéz elemezni... azt mondják erre az emberek, hogy ez semmi. Pedig ebben egy egész világ. Gyakran csak ez az oka, hogy az anya a gyermekétől, testvér a testvérétől, barát a barátjától örökre elidegenül.

Christophe tehát nem találta föl anyjában azt a támaszt, amire nagy válságában szüksége lett volna.

Egy éjszaka, mikor övéi már régen aludtak, Christophe még mindig ott virrasztott az asztala mellett, mozdulatlanul, gondolatlanul, egészen belegabalyodva fájdalmas tünődéseibe, — odalenn a csöndes utcán lépések kopogtak végig és kapujukon döngettek. Christophe fölriadt tunya fásultságából. Alulról összevissza-hangok hallatszottak. Eszébe jutott, hogy apja nem tért még haza és dühösen gondolta el, hogy újra holtrészegen hozzák meg, mint a múlt héten, amikor az utcán henteregve találták a járókelők. Mert Melchior már egyáltalán nem mérsékelte magát, mindig mélyebben és mélyebben merült szenvedélye fertőjébe, anélkül azonban, hogy robusztus egészségének legkisebb nyoma meglátszott volna az ivás rombolásának, mely más embert régen megölt volna. Ugy evett, mint négy napszámos és ivott rogyásig, éjszakákat töltött kinn a jeges esőben és félholtra verette magát részeg korcsmáhosokkal, másnap pedig régi jókedvében élt tovább és azt követelte, hogy mindenki olyan jókedvű legyen körülötte, mint ő.

Louisa, aki hamar talpon termett, gyorsan kinyitotta az ajtót. Christophe meg se mocczant helyéről, sőt betapasztotta a fülét tenyerével, hogy semmit se halljon Melchior káromkodásaiból és a szomszédok megjegyzéseiből...

Hirtelen mégis aggodalom fogta el: remegni kezdett és nem tudta miért, arca ismét tenyerébe roskadt. Majd sikoltás hangzott föl hozzá; az ajtóhoz ugrott...

Halkan, suttogva beszélő emberek csoportja közepén, a sötét folyosón, melyet alig világított meg a kézilámpás, egy mozdulatlan, csuronvizes emberi test feküdt a hordágyon... úgy, mint valamikor a nagyapó. Louisa fejére borulva zokogott.

Melchiort az imént huzzák ki a malomárok vizéből.

Christophe fölsikoltott. Egyszerre eltűnt előle a világ minden baja, bánata és elhallgatott. Rávetette magát atyja tetemére, Louisa mellé és ketten sirdogáltak.

*

Ahogy ott ült az ágy lábánál, Melchior utolsó álma fölött virrasztva, arczát nézve, mely ünnepies és szigorú kifejezést vett föl, úgy érezte, hogy a halál komor nyugalma őt is átjárta. Gyermekes szenvedelmé elszállott, elmúlt, mint valami lázroham: a sir hüvös lehellete mindent elűzött. Minnát, sértett büszkeségét, szerelmét, saját magát is... hajh, micsoda semmiség az egész, milyen semmiség a halál valósága mellett! Érdemes volt-e annyit szenvedni, annyit epekedni, forni, tüzelni, hogy ide jusson?...

Nézte alvó apját és lelkét mélységes szájalom szállta meg. Most eszébe jutottak az elhunyt legkisebb jótettei, gyöngédségei. Mert hiszen Melchior minden hibája mellett nem volt rossz ember, sok jószág lakozott benne: Szerette családját. Becsületes érzésű volt. Volt benne valami a Krafftok eltökélt határozottságából, mely a tisztesség és becsület kérdésében nem ismert alkut és sohase bocsátotta közel magához azokat az apróbb erkölcsi szépséghibákat, melyekben a társaságbeli emberek nem látják a hibát. Bátor, derék ember volt és a veszedelmes pillanatokban mindig vidám készséggel állta meg a sarat. Nemcsak a maga kedvéért szórta könnyen a pénzt, hanem másokért is. Nem tudta elviselni, hogy valaki szomorkodjék mellette, az első szóra odaadta mindenét, — ha kellett, a másokét is — ha szegény, elesett emberrel került szembe az utcán. Ezek a szép tulajdonságok most egész nagyságukban elébe tüntek Christophenak; egy részüket, igaz, maga költötte, más részüket kissé tulozta. Mindegy: Christophe meg volt győződve róla, hogy félreismerte apját. Gyötörte az a gondolat, hogy nem szerette eléggé. Ugy látta, hogy nem volt bűnös, csak az élet rossz volt hozzá; mintha most is hallaná szegény kósza, elkárhozott lelkét, ahogy — megtörve a hasztalan küzdelemben, siratja hiába elkallódott életét. Mintha újra hallaná panaszos szavát, mely egyszer a lelkébe hasított, mely így kérlette:

— Christophe, ne vess meg engem!

Lelkiismeretfurdalás kizozta. Apjára dobta magát és a halott arczát csókolgatta. Jajgatva ismételtette, amit akkor mondott:

— Édes jó apám, nem vetlek meg. Szeretlek! Bocsáss meg nekem.

De a panaszos szó nem hallgatott el, hanem újra meg újra kérlette:

— Ne vess meg engem! Ne vess meg engem!

És ekkor egyszerre úgy látta Christophe, mintha ő feküdnék a halott helyén. Mintha tulajdon szájából hangzanának ezek a szavak. Szívére nehezedett a

hasztalanul elfecsérelt élet kétségbeesése. És elborzadva gondolta magában: »Inkább minden szenvedését, minden nyomorát ennek az életnek, semmint hogy idejusak valaha!« Milyen közel járt pedig hozzá. Nem volt-e már hajlandó rá, hogy eldobjon mindent, csakhogy megszabaduljon bánatától? Mintha bizony minden kin, minden csalatkozás fölérne azzal a szörnyü gyötrellemmel, amit a legfőbb bűn: a hitehagyottság, a magunk lelkének eladása támaszt a halál nagy órájában.

Látta most már, hogy az élet könnyörtelen és szüntelen harc, melyben az az ember, aki méltó akar lenni emberi nevéhez, folyton-folyvást küzdeni köteles láthatatlan ellenségek légióival; a természet pusztító erőivel, a lélekemésztő vágyakkal és a sötét gondolatokkal. Látta, hogy kevés híján beleesett a csapdába. Látta, hogy a szemfényvesztő szerelem és boldogság csak arra való lett volna, hogy szívet lefegyverezze és lemondásra készítse. És a tizenöt éves kis puritán halotta, amint Istene így szólt hozzá:

— Menj, bátran, pihenés nélkül menj előre.

— De merre menjek, uram? Bármerre mennék, bármit cselekednék, vajjon nem ugyanaz-e a cél, a dolgok vége?

— Menjetek és akinek az a sorsa, hogy elveszzen, hadd veszzen. Menjetek és akinek szenvednie kell, szenvedjen. Nem azért élsz, hogy boldog légy. Azért vagy a világon, hogy betöltsd az én akaratomat. Szenedj. Tűrj. Menj a halálba, ha kell. De légy az, aminek lenned kell: — légy Férfi!

(Vége a második kötetnek.)

Kerestem... vártam...

Kerestem, vártam, embert, aki boldog,
ha szegény s törődött is,
s ingét, szent zálogát örökségül adja.

Kerestem, vártam hitek Madonnáját,
sajgatások jáját kiért tovább bírnám...
Kerestem, vártam s jött az idők napja.

Van kincsem, van mirhám,
békém, ékességem,
élet-édességem;

van esti álom, színes száz képpel,
— elmúlt az éjjel —
van napzsoltárom;

van vidám hangom, van kaczagásom,
van párom, igém,
s zöldszemü szőlők érnek a venyigén;

látom a fényt is, ha jön a reggel
s ha a nap kisüt;

van asztalom, rajta rojtos kendő
s illatos, friss sült,
puttonyos aszum s poharam kettő;

s lesz, aki talán-tán,
időknek multán,
felkeresse régi, porladt emlékem

s feketén festett, csöndes estéken,
magába nézzen egy mult regényen;

lesz, aki egyszer nevemre felsirjon,
mikor olvassa kopott, ócska síron,

lesz, aki legyen beteljesültségem,
vágyam, lázamnak lesz majd koronája
s lesz, aki könyvek koszoruját áldja.

Kerestem, vártam — magamra leltem
s szegény ember ingét, jaj, már elfeledtem.

S..Nagy László.

Saison.

Tavaszi mélabu.

— máj. 17.

Sárgán és vakitón fénylik már a nap, mint egy kigyulladt citrom, amit belöktek az ég kék tengerébe. Hintáznak a májusi szelek, pajkosan és enyelegve és messzi tájak idegen illatát sepergetik össze, hogy az arcunkba hintsék. És már fénylenek a fákon a zöld, meg fehér és rózsaszín lámpások, amelyek nappal is világítanak, hamvas meztelenségben.

Ilyenkor kellene elutazni és csak menni, kóborolni ismeretlen, vagy legalább is rég nem látott tájakon, felajzott szemsugárral, mint a hur, tágranyilt érdeklődéssel, mint a gyermek. És csak menni, menni, gyalog, vasuton, kocsin, menni és vissza nem jönni soká, nagyon soká. Nézni házakat, utcákat és városokat, amiket még nem ismertünk, hegyeket és vizeket, amiknek csak a nevét tudtuk és bitangul botorkálni az impressziók virágágyai közt, mert még nem is sejtjük, hogy mi lesz belőlük érték és mi marad emlék. Ballagni hidakon, amelyek alatt hűvös és lármás viz muzsikál, megállni mosolygó folyók felett, amelyek kékek és szelidek, mint az álmodás. Megpihenni masszív, cifra kapuk előtt és soha meg nem tudni, hogy mit zártak el előlünk, micsoda titkokat, micsoda bűnöket. Járnunk utcákon, emberek sodrában, de nem törődni velük és mosolyogni, ha véletlenül oldalba böknék. Nézni idegen szemekbe, találgatni, félszegen és bátortalanul, mi van ezek mögött a szemek mögött, micsoda összetételű lélek, amit eddig nem ismertünk. Mosolyogni idegen párok összesimulásán, fantáziával követni őket a lihegő csókig, vagy még tovább is, amikor kifosztva és kisemmizve egymást, megszöknek a bus folytatás elöl, vagy pedig unott közönnyel czipelik az együtt-életet. Elfogadni, borralóval jutalmazni pinczérhajlongásokat és hotelportás-figyelmisségeket és ruganyosan lépni ki az utcára, vagy a vonat ajtajából és lelkesen sepergetni össze a későbbi idők emlékeit, amelyek nosztalgias vágygyal pendülnek meg a szivben.

És járnunk a Champagneban, Sillery lankáin, arany-sárga porban és régi borok illatával szivünkben, aztán lenézni Reimsra, amint a Notre Dame falán megtörik

a nap és szikrázva porzik szét Louis XV. szobrán. Szédülten rohanni Meudon és Suresnes között, a fehér országúton és csak egy futó pillantást vetni a Szajna unalmas vizére, mert ennél többet ugysem érdemel. Kellemes fáradtsággal leülni egy padra a Tuilériákban és visszanézni a Champs-Élysées-n egész az Arc de Triomphe-ig, aztán valaki nővel megbujni egy kis hotelben a Montmartreon, de estére megfésülten és kivasaltan a Bois-ban kocsikázni, vagy pompázni az Opera páholyában. Habos kávé rendelni a Rumpelmayernél és kiszemelni valami drága kis bestiát, este pedig a Maximban elfelejteni azt, hogy ezek a szatur-náliák voltaképpen közönséges polgári züllések. Bámész-kodni a Place Vendôme környékén, vagy a rue de la Paix-n és beteg vágyakozással nézni a pompás női ruhákat és ékszereket, rezignáltan állapítva meg: ó, mért hogy ez a sok szépség mind csak másé és csak másé! Lázás »l'ivresse de la vitesse«-ben száguldani az avenue de l'Opéra-n, holott nincsen sietős dolgunk, mert egyelőre senkinek sem tartozunk beszámolni a holnappal... És menni a kenti mezőkön, ahol zöld bársonyon heverésznek a nemes paripák és ahová lépnek finom ivelésű lábaikkal, ott marad nyomuk a bársony-lepedőn. Ülni a kupé ablakában, Newhaventől Londonig, amint Sussex-t szeli a vasut és piros házfedelek, titokzatos várromok, meg vidám ménes- és gulya-foltok villannak a szemünk előtt. Ballagni, feszesen és előkelően, a Pall Mall házai között és betérni egy pohár szódás whiskyre a Queen's Arms-be. Bolyongani a Hyde-parkban és megállni a Cumberlandkapu előtt, ahol épp valami új vallás-alapító tart szónoki meetinget. Megbámulni a börze tetején Gresham titáni aranyáskáját, aztán eltévedni a korinthusi oszlopok közt a zajban és tülekedésben... És leülni az Eyjafjördr csipkés szegélyén és mélyen-messzire bele-nézni a nehéz-kék, szomorú tengerbe. Sétálni a fridriks-gafai melegházakban, vagy a bánatos Thingwalla partján, aztán elszántan felbotorkálni a Vatna-Jökull fehér temetőjébe... És menni a Corsón, leülni az Aragnokávéház terraszára és nézni az eget, amely olyan lehetetlen kék itten, mint egy festett drapéria. Eltévedni a Borghese-képtárban, aztán mámorosan megtorpanni az »Amor profano e sacro« előtt és önkéntelenül is a Giocondára gondolni, amely nagyon messzi, a Louvreban mosolyog... És megállni a Baltistero kupolája alatt, a parányi oszlopok között, nem figyelve a Campo Santo morájára, hanem felnézni a magasba és talán imádkozni is, ha ugyan az előttünk, térdeplő kaczer szépség megvillanó bokája nem ébreszt profán gondolatokat... És mászni a Jungfrau ormára, amelynek csucsá felszurja az eget, mint egy fehér dárda... És...

Szóval: ilyenkor, tavasszal kellene utra kelni és menni, menni és csak menni. Ilyenkor fojtogatnak a megszokott házak és szorít a mindennapi élet: a reggeltől estig ugyanaz, ilyenkor fáj a vekker egyhangú muzsikája, amely órapontossággal lejár, de amelyhez csak annyiban van közünk, hogy kattogása az életünket

viszi magával. Ilyenkor kellene itthagyni mindent: terheket, tegnapt, embereket és az életünket is és felfrissülni és megmosakodni és ujjászületni az impresziókban. Mert szent tavaszi vidámságok hívnak mindnyájunkat májusban és a legszelidebb lélekben is felüti fejét egy pajkos garabonciás. A tavaszi láz a leg-hatalmasabb nosztalgia, mert atavisztikus erők hajszolnak bennünk csak álmokban ismert sejtelmes otthonok felé. Valaha erdőkben éltünk, ragyogó tisztásokon, barlangokban és vizek fölött, májusban pedig újból felcsendül a pásztorsip és hi minket a szabad mezők felé, hogy térdreborulva kérjünk bocsánatot a természettől, mi, a kultura halódó, nyomorult gyermekei.

Alex.

INNEN-ONNAN.

— **Anakronizmusok.** Erjedtszagu külvárosi vendéglők bejáratánál még jajongó, primitív tábla tájékoztatja az arramenőt; rántott csirke pirul az asztalon, mellette karminvörös borosüveg csendéleteskedik s a kép alatt ez a jámbor felírás olvasható: »Olcsó árak. Itt mindenkor hideg és meleg ételek kaphatók.« A fűszeres ajtaja előtti csendéletesen citrom, narancs, mazsolá, kávé, rizs, petroleumoshordó és egy zsák nullás liszt nyájaskodik. Egyszerű boltok felett szelíd naivitással három barna levél körül ez áll: »M. kir. dohány- és szivar-áruda.« Egy cipőüzlet kirakata alatt valahogy ott maradt ez az elfakult felírás: »Egységár 16 K.« Egy fehérneműbolt portálján ilyesmi olvasható: »Menyasszonyi kelegyék 200 koronától kezdve.« A szabó, a cipész boltja előtt még ott udvariaskodik ez a kellemes mondat: »Megrendelések pontosan eszközöltetnek.« Egy csemegeüzletben még »Naponta friss tescheni vaj« szövegű tábla szerénykedik. Mily távoli zengetek, mily mosolygós meseszerűségek, mily halovány fájdalmas visszhangok ezek egy örökre eltemetett világ zso gásából! De a legtávolibb, a legelévültebb felírás egy czukorkakereskedés kirakataiban látható, ahol elvénült k-retben, ránczos, aszott, sárga papíron ez a felkiáltás olvasható: »Éljen a háboru!« Istenem, ki emlékszik még erre az ódon, kótyagos kiáltásra?

* * *

ő **Tojáskonzervek.** Ennek is lefujtak. A közéletmezéi miniszter nem engedi meg, hogy a tojások konzerváltassanak. A rendelet indokolása első pillanatban nagyon logikusnak látszik. Nem szabad a tojásokat konzerválni, hogy a friss tojás-készletek gyarapodjanak. Helyes. Ujjongani szeretnénk az örömtől. Most már minden szép lesz és jó lesz megint. Ha már nem is főhet minden polgári család fazekában hetenkint az a bizonyos történelmi tyúk, de legalább bőven lesz részünk friss tojásban. Ha azonban jobban szemügyre vesszük ezt a rendeletet, a tücsök-bölcsesség nyomaira akadhatunk benne. Így, esetleg, (hangsúlyozzuk, hogy csak esetleg) nyáron bőven lesz tojásunk. De mit csinálunk télen? A közéletmezési minisztériumban, úgy látszik, nem tudják, hogy a tyúkok télen jóval kevesebbet tojnak, mint nyáron. Ezért tanultuk naiv gyermekkorunkban, hogy mennyivel okosabb és előrelátóbb állat a hangya, mint a tücsök. Mert bizony a hangya szépen összegyűjti magának télire az ennivalót. A hangyát aztán leutánozták a tanulékony emberek. A tojáskonzerválás is ennek a tanulékony utánzásnak az eredménye. Ám a közéletmezési minisztérium ideálja — úgy látszik — a tücsök. Amelyik nyá-

ron vigan él, de télen koplal. Csakhogy mi nem vagyunk tücsök. Még tücsök se vagyunk. Már a tücsökök is cziripelik, hogy nálunk a nyári nyomor úgy hasonlít a télihez, mint egyik tojás a másik konzervhez.

* * *

ő **Czipőösszeírás.** Jelentsd be szépen: mennyi a czipőd — és mennyit vall sajátjának a nőd — és gyermekednek, legyen fiú, vagy lány — a lábbelije mennyi, azaz hogy hány? — e lábbelikből használható mennyi — és hánynak kell már javítóba menni — és hasznavehetetlen czipőidnek máma — mily sokra rug a száma? — Jelentsd be azt is, hány szobád vagy, — és konyháidnak száma nem sok-e nagyon — ha eddig nem tudtad, most már világos hát: — vedd mindezeknek mértani közép-arányosát — a jó czipőket szorozd meg szobáddal — és ird a számot keresztül és által — add ehhez hozzá konyháidnak számát — a tökfilkót, no meg a dalai lámát, — vond le belőle a foglalkozásod — és hogy mikor történt újraoltásod — a szarvidat is számláld meg szépen — és oszd el az egészet ennyivel éppen s a numerust, ami kijön belőle — ha némiképpen borzadsz is majd tőle — tedd meg a lutrin, avagy foglald dalba — és czipőért menj a sóhivatalba!

* * *

= **M. V. O. E.** A British Museumban nagy költözködés folyik. Féltik a mumiákat. Csomagolják, koporsózzák őket s bombamentes pinczékben keresnek nekik helyet. A több-ezer éves halottakat, ódon sírhelyek, pyramisok és gulák egykori lakóit féltik az angolok. Költséget és fáradságot nem kimélve, sietnek velük a buvhelyekre, mert nem élnék túl, ha egy hajukszála is meggömbülne. Isten mentse attól az angol kulturát, hogy egy mumiájának hősi halált kelljen halnia! Micsoda gyász törne ki Angliában, hogy zokogna a Times és hogy tépné hasábjait a Morning Post. De arra gondolni sem szabad. Ott vannak az elevenek, akiknek nem pergamen a bőrük, akiknek ereiben olcsó vér szaladgál, s akik legjobb esetben is csak kétezerkilencszázötven év múlva lesznek háromezer esztendősek. Várjuk azért az élelmesebb angoloktól, hogy megalakítsák az M. V. O. E.-t, a Mumiákat Védő Országos Egyesületet, s beiratkoznak nagy gyorsasággal — mumiáknak.

* * *

= **Színházi vacsora.** Bécsben nemcsak a színház lett divat, hanem a színházi vacsora is. A szó legszorosabb értelmében véve a színházi vacsorát. A színházban találva — persze a térdeken — s előadás alatt, vagy felvonásközökben elfogyasztva. Ma már senki sem talál megszólalni valót abban, ha a földszinten sült hus illata lengedez, jófajta savanyu ugorka eczete csavarja az orrot, s papirabrosz zörgése kellemetlenkedik a fülnek. Színház előtt korán van még vacsorázni; színház után meg már későn. Középen van az igazság. Az első és az utolsó felvonás között. Minthogy azonban a darabok nem egyformák s különféleképpen befolyásolják az emésztést, elvárjuk a színházi orvosoktól, hogy felvilágosítsák a közönséget. Legjobb megoldás lenne, ha mindjárt rányomatnák a szinlapokra, hogy könnyű vagy nehezebb vacsora hozandó-e az előadásra. Így azután meglesz az összhang a gyomor és lélek között, s a színészek is remélhetik, hogy az elragadott publikum számtalanszor csámcsogja őket a függöny elé.

* * *

= **Árdrágítás.** Tehát nemcsak a zöldséget és a tejet lehet drágítani. Nemcsak az elsőrangú szükségleti cikkek árát lehet egész a megfizethetlenségig felhajtani. Most már mégis

nyugodtabban fizetjük a maximális árak többszörösét. Megvan az elégtételünk. Olvastuk, hogy az udvari vadkereskedőt is megbüntették, mert drágábban mérte a fácánhust, mint ahogy szabad lett volna. Most ezzel kiderült, hogy nemcsak hustalan nap van, hanem fácánhús is létezik. Izes, finom, omlós fácánhús, mely az erdő romantikájából egyenest az udvari vadkereskedés kirakatába jut, hogy onnan a terített asztal-kiállításon látható asztalok valamelyikének testvére kerüljön. Mégis jó, ha az ember újságot olvas. Ha eddig azt hittük, hogy a gazdagok élete fenéig tejfel, alaposan csalódtunk. Szegényeket bizony úgy nyuzzák, mint bennünket. Csakhogy ők az udvari kereskedő, az udvari iparos, az udvari láncbajnok kezében nyöszörögnek. Csupa udvariében. S hogy most az udvari vadkereskedőnek körmére koppantottak, azt bizonyítja, hogy az árdrágítás nem számíthat udvarképességre.

* * *

= **Suszterek.** Kuttyavásár csak egyszer volt Budán, mégis mulhatatlan emlékezetet szerzett. A suszterek készülő országgyűlése nem kevésbé számíthat az örök plajbászu Clio feljegyzésére. Ez az országgyűlés valóban indokolt. Mert az már mégis zsarolás a kormánytól, hogy el akarják venni tőlük falat millióikat s mindennapi palotájukat. Hogy meg akarják fosztani őket a levegőtől, melyben a miazmák ezrei és az ezresek miazmái nyüzsögnek. Hogy maximálni merészkedtek a Czipő nevű fantazmagória előállítási árát. Hogy szentségtelen kezekkel hozzá bátorkodtak nyulni ő nagyhatalmaságaik jogaihoz, melyekkel ítélkeztek elevenek és holtak fölött. Követeljük azt az országgyűlést! Nem tűrhetjük, hogy egy derék iparososztály térdre kényszerítették a czipőszagató emberiség lába előtt. S ha már befektetették őket a rágalmak suviczkjával, követeljük, hogy a nagyközönség jelenjen meg azon az országgyűlésen, s keféje rajtuk jó fényesre azt a suviczkot. De jó erős kefével.

SZINHÁZ.

A mai magyar dráma.

A mának magyar drámairodalma sikerekben és népszerűségben gazdagabb, mint valaha. Vannak színműveink, melyek az egész világot bejárták, a német sajtó állandóan sopánkodik a magyar drámák beözönlése miatt; a fővárosi színházak a legkitűnőbb üzemeket csinálják és színi ügyekről ma minden zsengebokájú bakfis tájékozottabb, mint hajdanán az öltözők befentesei. A társadalom mohó érdeklődése a színház iránt virágoztatta fel ősidők óta a drámairodalmat, a Szofoklesek, Calderonok, Shakespearek és Moliérek nagyságában; illetve nagyra fejlődésében fontos szerepe van a kor nemzeti és társadalmi életének; a színház, a dráma és következésképpen a drámaíró elválaszthatatlan a közönségtől. Mindezt ma fokozottan, bénító erővel érezzük.

Jelenünk mámoros színház-lázában, a külföldön is visszhangzó zajos színházi sikereink között azonban hiába keresünk tisztá drámái értékeket, hiába keressük a nagy, a tökéletes drámát. Úgyes, sima, tetszetős játékok majd-nem valamennyien, tapsot, sikert, pénzt és sietős népszerűséget hoznak szerzőjüknek, de maradandó babért nem látunk a hamar hervadó virágok között. Vakító fényvel jönnek, tág tömegek bámult tárgyai lesznek, majd hirtelen elhalványulnak s lebuknak a feketeségbe, mint a majális rakétái. A dráma hasonló sorsában és a drámairodalom ilyen alakulásában mindenesetre a közönségnek van a legfontosabb szerepe, a közönség tetszése vagy nem tetszése befolyásolja legjobban a magyar drámaírást. A

nagy drámának ma nem lenne közönsége, sőt talán — színháza sem. Senki sem akar örökbecsű, nehéz, művészi, de siváran sikertelen munkát alkotni, írónk inkább a közönségnek, a mának, a pénznek irnak, mint az irodalomnak és a hideg cinizmus, az okos számítás jegyei helyezkednek el képzeletükben, mint számok egy józan vállalkozás költségvetésében.

Ma egyedül a közönség, a színház irányítja a magyar drámát. Valószínűleg már Euripidesz is közönségnek írt, de mindenesetre más izlésű és gondolkozású közönségnek, meglehet azonban, hogy akkor, amikor a színház inkább rajongó kedvtelés volt, mint üzlet, a drámaíró volt hatással a közönségre. A társadalmi irányításnak bizonyos fokig mindenesetre ellent lehetne állni, csalfán és művésziesen módosítani lehetne a külső izlést, hogy komoly dráma legyen a megkívánt színjátékból. Sajnos, ez a törekvés nagyon idegen a magyar drámaírásban. Legtöbbszörösen szórakoztatni akarnak, nagy tömegek hódítására törekednek, színpadi hatásokra, ügyes színészekre számítnak, aktuális kérdéseket, olcsó romantikát, köznapi derüt, hamis érzélgősséget üres lélekkel kavarnak össze színarabba. Mások — ezek már kevesebben vannak — komolyabb, művészibb munkát végeznek, noha szintén nem feledkeznek meg a nézőtérrel; gondosan megfigyelt alakokat, kedves, fájdalmas groteszségeket, csendes, rokonszenves, olykor szokatlan történeteket visznek színpadra s alkotásaikra jellemző, hogy a dráma egyik fajához sem tartoznak. Inkább képek, mint történetek. Vannak történelmi drámáink is, melyektől nem lehet megtagadni a szép, ügyes, eleven és hatásos jelzőket, alajában véve azonban csupán a történelem testies illusztrációi és nem drámák a szó magasztos értelmében.

Mindnyájan számolnak a közönséggel, a hamaros sikerrel, a jövedelmező népszerűséggel. A népszerűség pedig sohasem jár karöltve a művészettel. Goethe és Schiller nem sok drámái sikert arattak a maguk idejében, ellenben Kotzebue ugyanakkor fürdött a tapsviharos népszerűségben. És ki emlegeti ma Kotzebue Ferdinándot?

Felmerül az a kérdés, miért nem lehetne nálunk l'art pour l'art darabot írni színházról és közönségtől teljesen függetlenül, hiszen ezt czélozzák az Akadémia tekintélyes jutalmai. Sajnos, az Akadémia ridegsége és mogorva maradisága széles szakadékot alkotott önmaga és az élő irodalom között. Az Akadémiát nálunk néhány naiv gimnázistán kívül senki sem veszi komolyan, a pályázatokra vidéki önképzőkörök tagjai pályáznak, akik éppen Bánk bánt tanulják, avagy szigorú bajszu tanárok, akik Madách-csal és Szigligetivel lezárták a magyar drámairodalmat. És ezek a száraz, élettelen, magyar dolgozat-szagu pályamunkák iránt senki sem érdeklődik, a nyertesek nevét senki sem ismeri, műveikre senki sem kíváncsi. Ez a közöny indokolt és érthető, mert elképzelhetetlen, hogy valaki távol a ma irodalmától élvezetesen fenségest alkosson. Poétikai szabályok és irodalomtörténeti tanulságok ismerete még nem egyenlő a művészi alkotással. A magyar tehetségek tehát elfordulnak az Akadémiától s így akaratlanul is a színház csalogató világába kerülnek, mely csábítóan tárja fel az érvényesülés útját és irányát. Így az Akadémia távolabb esik a mának drámairodalmától, mint a teozófia a kettős könyvviteltől. Ez a groteszk, nevetséges eltávolodás pedig azt okozza, hogy az Akadémia jelszavai és kívánalmái, unott, kopott, ellenszenves szavakká válnak, melyekre a ma drámaírójának még emlékezni sem szabad, mikor a felvonásokat irogatja. Innen megint az a sajnálatos körülmény származik, hogy ma senki sem beszél tragikumról, jellemkomikumról, a cselekvény egységéről és drámaíróink inkább reflektorra, zsinórpadlásra meg a közönség megdöbbenésére gondolnak irás közben, mint Arisztotelesz poétikájára.

Hogy Bánk bán óta nincs nagy drámánk, annak okát a korban, a társadalomban keressük és ne a tehetségek hiányában. A közönségnek tulságosan erős beleszólása van manapság a drámairásba, melyet teljesen a maga csiszolatlan izlése szerint irányít, a színház szivtelen üzletté vált, az Akadémia pedig távoli tétlenségében nem látja a márt és az életet. A magyar drámairó jelenleg szórakoztat és nem gyönyörködtet. A szórakoztatáshoz ügyesség, ravaszság meg tömegismeret kell és írónk hamar megérették, megértették, elsajátították ezeket a nem éppen nemes tulajdonokat. Ezért a magyar dráma, mely diadalmasan járja be a külföldi színpadokat, nem egyéb, mint ügyes, szórakoztató játék, sikerült hatásos darab, mely nyugodt kézzel beszédi a mulandó meleg esték siker-virágaikat, tekintélyes tantiémjeit és azután átfordul a feledésbe, mint minden olyan alkotás, melyből hiányzik a fenséges művészet.

—él.

Művészet.

Hollósy Simon.

Hollósy Simon és müncheni akadémiaja, a nagybányai iskola, a técsői nyaralások... ezek éppen olyan elsőrangú magyar művészettörténeti fogalmak, mint a francia impresszionizmus, a Barbizoniak, vagy Courbet naturalizmusa. Rózsa Miklós a magyar impresszionista festészeiről írott könyvében meg is nyitja azt a kaput, amelyen át — ha akar — bepillantgat az ember a magyar művészettörténetnek ebbe a gyönyörű romantikus parkjába s összecsapja a kezét, hogy mily nagyszerű, dus és vadregényes terület buvik meg a mai sivár művészeti Sahara mögött. A művészettudományok dolga Hollósy Simon helyét a magunk artisztikus kultúrájának keretében kijelölni; jelentőségét, eredményeit, a nyugati áramlatokba való bekapcsolódását megállapítani s magyar impresszionizmus azt a geográfiai és néplélektani környezetelméletet megépíteni, amelyhez a neo-tainizmus új frappáns apparátusokkal szolgál. Most Hollósy Simon ravatala fölött mindennél jobban érdekel az ember, aki élt, dolgozott és szenvedett. Az ember, aki akart valamit, tett-vett, csalódott, megmegállta, rezignált és karjait fáradtan leeresztette. Hollósy Simon, aki meghalt.

Hollósy Simon élete utolsó éveiben tiz-tizenöt esztendőn keresztül egy kis máramarosi faluban nyaralt, két tuczt az orosz, német, svájci és magyar festőnövendék társaságában. Kis, görbehátú, földes padlózatú házban lakott, amelynek nagyszobájában fenyőfa asztal mellett, szalmaszéken üldögélt tolstojosan hanyag toalettjében, szájában örökéző cigarettjét rágta és halk muzsikáló hangján a művészet lényegéről beszélgetett. Tanítványai úgy hallgatták, mint a kinyilatkoztatást.

Hollósy Simon réveteg szemmel nézett bele a világba, amelynek minden mozdulása, emberi szellemek minden megrezzenése, elméletek és eredmények minden felcsillanása érdekelte: irodalom, politika, társadalmi kérdések, tömegmozgalmak és egyéni értéktermelések, föld, nép, tudomány, emberi verejték és játékos jelenségek mind felszívódtak az ő tekintetébe, s a lelkéből impresszionista kritikát sajtolt ki minden parányi eszme az életnek: de ő maga, egyénileg, szívből és ambíciókban nem kért semmiből, felséges nagy ur volt, az igénytelenség, az önmegtagadás, a rezignáció haragos, gögös, busuló nagy Prometheusa.

Hollósy Simon mint magyar művészegyéniség páratlanul érdekes, nagyszerű és jellegzetes jelenség volt. Tele elmélettel, vivódással, földalatti és földfeletti sejtelmekkel,

ragyogóan eredeti és frappáns megállapításokkal, szeretreméltó következetlenséggel az értékelésben, meggyőződésekben és szimpátiákban, — olyan ember volt Hollósy, aki a maga művészi egoizmusán keresztül szűrte mindent, ami égen és földön megfoghatónak látszott. Ugy elsüllyedt a maga panartisztikus világfelfogásában, hogy ez néha idegenszerűen és megdöbbentően hatott a körülötte élő emberekre. Ő volt az utolsó Művész, akit néhány évtizeddel előbb bohémnek, néhány évszázaddal ezelőtt fekete magiával foglalkozó csodadoktornak, néhány évezreddel előbb próféta-nak hívtak volna. Hollósy Simon egy egész kerek, befejezett világ volt a maga számára, akit lehetett kritizálni, sajnálni, imádni, vagy félreérteni, de impozáns és bonyolultságában is egyszerű emberisége előtt elbáméskodott mindenki, aki közelébe került.

És festő volt kizárólagosan. Ha semmit soha életében nem festett volna, pedig csak mostanában derült ki, hogy néhány szobára valót össze lehetne gyűjteni legszebb dolgából, akkor is ő a legtermékenyebb magyar művész mindenk között. Mert tizen, huszan és százan az ő borongós, szomorú, szintétikusan néző szemével nézték a természetet. az ő szívével érezték a motívumokat, az ő lángoló temperamentumával szerették a mesterségüket. Ő volt a nagy terméketlen Fügefá, amelynek árnyékában az ő életnedvéből táplálkozó csodálatos vegetáció sarjadt ki, mignem a göröcsös, szívós, barna ősfá elszáradt és porba omlott.

Surányi Miklós.

Kollektivek. Az Ernst-»Múzeum« ötöt vonultat fel. Ezek a fiatalok. A vorschifto fiatalok. A papa kedvencei. Az egyik azért fiatal, mert Csók Istvánt, a másik azért, mert Ferenczyt utánozza. Csakhogy ám Csók és Ferenczy Károly valószínűleg nagyon rosszul járnak, ha ott kezdik vala, ahol az epigonjaik. De hát akkor más szelek fujtak! És úgy érezzük, hogy más szelek fujdogálnak már most is; nem olyanok, amelyek a Czencz Jánosoknak és Jobbágyi Gaiger Miklósoknak kedveznek. Igazságot, életerős egyéni törekvést akarunk, nem pedig könnyű fajsúlyú sablonokat és színrecepteket, amelyek a porcellánizálású Lipótváros hajlamának és — árfolyamának megfelelnek. — Mintha Orbán Dezső tudná ezt máris. Csakhogy mielőtt odajutna, ahova jól titkolt hajlama vonzza, még tart egy állomást a féluton; magán tartja még a nyolczasoknak legalább egy átlátszó fátyolból készült uniformisát. Mert hiszen, hogy az is egyenruha volt, na hát ahhoz már azt hiszszük, szó se fér. Nekünk bizony ezek a jó fiúk nem is még, hanem máris nagyon fiatalok. De hát a vevőkre is kell számítani, mondják ők és ebben a kérdésben már nem vitázhatunk velük. — Szász Vilmos nem feltűnő egyéniség, de tehetséges, rokonszenves kisplasztikus. Nem leleményes, de kvalitásos művész. És ezt szeretjük, mert az ötletekből máris elég volt. Szolid értékekre van szükségünk: Gy. Sándor Józsefet se bántja nagyon az eredetiség. (Rézkarczaiban Frank Brangwynt utánozza.) Talán azt szeretné, hogy a festők jó grafikusnak, a grafikusok pedig jó festőnek tartsák. Mi is azt hiszszük, hogy a paletta jobban megfelel a természetének. — A »Müterem« kollektív kiállítása — Eder János festményeiből — rokonszenvesebb képet mutat. A fiatal művész ecsetje ugyan Van Goghra emlékeztet, de a küzdelme, a drámai lendülete, a karaktert kutató intellektusa egyéni. Olyan ember, aki a háboruban komoly dolgok meglátásához szokott. Nagy élményeket fest, nyersen és őszintén; inkább a saját legbensőbb igényei kielégítésére, mint a népek verével bőrzejátékot üzők szórakoztatására.

Katzer-féle megóvó módszer. Első és legnagyobb szőrme-ruha-, szőnyeg stb. megóvóintézet (Ó-utca 44. Telefon 21—98). A legtekélyesebb és legkíméletesebb tisztítás a szabadalmazott Katzer-féle szövetkímélő készülékkel. Korszakalkotó, legjobban bevált találmány.

IRODALOM.

Balázs Béla.

Balázs Béla a Nyugat forrongásakor és forrongásában vetődött fel. Nem hozott szédületes értékeket vagy szélsőségeket, csupán csendes, higgadt tehetséget és ezért sohasem volt népszerű. Mikor eltávolodott a Nyugattól, szívós szorgalommal tovább irt verset, drámát és novellát; legutóbb egy drámája szeliden megbukott a Nemzeti Színházban s azóta a legszorgalmasabb, a legádázabb könyvirók közé tartozik, egy izléses vidéki kiadó nemes önfeláldozással neki szenteli jóformán egész életét és papírkészletét.

Nem óhajtunk Balázs Béla tehetsége fölött vitát kezdeni, mert tehetségét nem tagadjuk, csupán azon érzésünket akarjuk hangsúlyozni, hogy nem rokonszenves jelenség. Írásaiiban, témakeresésében valami kellemetlen önértékeség, sőt önteltség páváskodik, sokszor bántóan megérződik, hogy akaratos tudatossággal ír, hogy erőszakosan, bár ügyes lelki motivumokkal forgatja a mesét s ezért valami száraz ellenszenv telepszik írása és olvasója közé. A megkomponálás ereje és őszintesége, az elképzelés természetes lengése, a lágy, kedves életmelegség hiányzik Balázs Bélából, ami annál feltűnőbb, mert témái, alakjai majdnem mind ez után szomjaznak. Gondos pszichológiai háttérre és művészi formákra törekszik, de higgadtsága, ridegsége nem tudja lágyvá, vonzóvá tenni a konturokat. Drámái helyes tragikai érzéssel, de hüvös, száraz drámái tehetséggel íródtak meg, elbeszélő műveiben a keresett lelki merészségek, a valósággal kegyetlenül összekapcsolt misztikumok az uralkodók, melyek büszkén hirdetik a hideg és tudatos képzeletet. Most megjelent könyvéről (*Kalandok és figurák*) is csak ezt mondhatjuk. Az első novella gondosan figyelgetett és részletezett lelki rajzaival, langyos közvetlenségével a kötet legértékesebb darabja, a többiek hüvösek, önértékesek és gyenge koncepciójú vázlatok csupán.

Most megjelent kötetével egyidejűleg, ugyanannál a kiadónál, feltűnő olcsó áron (ó irodalom, ó üzlet!) *Lukács Györgynek* a következő könyve jelent meg: »Balázs Béla és akiknek nem kell«. A harcos, haragos című könyv előszavából nemsokára megtudjuk, hogy az »akik« alatt egyedül Babits Mihály értendő, aki Hebbel és a német költők hatását érezte Balázs Bélán. Ezért született hát meg ez a könyv, ezért ez a nagy hü-hós előszó és a hét emésztetetlen tanulmány? Hány értékesebb és érdekesebb alakunk van jelen irodalmunkban, hányról irtak már súlyosabb szavakat, de Lukács György csupán arra a cseppet sem jogosulatlan mondatra reagál, mely Balázs Béláról szól s hozzá mindjárt egy egész könyvvel! Hány nagy költőnk nem kapott még könyvet önmagáról! Ezért a könyvért azonban senki se irigyelje Balázs Bélát. A hosszú, nagyképűködő előszó zavaros, szédítő szócsorgás, kábitóan aprólékos szórszálhasogatás, mely meghatározás különben a tanulmányokra is áll. Szó van ugyan Balázs Béláról is, de csakhamar kiüriti az egész irodalmi pantheont: Szófokleszt, Shakespeare-t, Vörösmartyt, Goethet, Hugo Victort, Lessinget, Schlegelt, Tassót, Kantot, Madáchot, Dosztojevskit, Katonát, Maeterlinket, Rilket, Georget stb., stb., stb., azután Babitsot czáfolja, utbaigazítja és fölényesen sajnálja, mert annyit téved és mert szűk a látóköre. Hogy mit akar Lukács György tulajdonképpen, azt nem lehet sehol sem megtudni, sőt megérezni sem. Nehézes, bágyasztó, émelyítő okoskodás czammog, támológ

végig e könyvön, mindent menteni, magyarázni, elemezni akar, de a sok zavaros hasonlat, a magyartalan írásmódor egy világos, értelmes gondolatot sem vitit elő. Balázs Béla rossz prókátorra akadt, de hát mi szüksége volt egyáltalán prókátorra?
Sz. K.

Ferenczy Árpád: Nádja forradalma. Aktuális regényt írni nem könnyű feladat. A ma és a még friss emlékü tegnap eseményei anekdotákban, apró történetekben, vezérczikkekben könnyed és kellemes megírási objektumok, de regényben már csak a komoly, súlyos művészet tud megbirkózni az időszertűséggel. *Ferenczy* aktuális regényt irt, összevegyített háborút, filozófiát, szerelmet meg eleven neveket, anélkül hogy művészi erővel csoportosítaná, értékesitené a témavegyüléket. Így számos félszeg, groteszk része van az indokolatlanul apró fejezetekre tagolt regénynek. Mily naivan, mily torzul hat például az a jelenet, mikor a czár hadügyminiszterével beszél, hogy ki »ugratta« bele a háboruba, vagy mikor a regény hősnője Lvov hercegnek megírja a czár elplettykált titkát. A temérdek magyar-orosz házasság, illetve férjkeresés is inkább derűtséget kelt, mint meghatottságot. A regényben különben viták és ismertetések vannak Nietzschéről, Napoleonról, a vallásról és *Ferenczy* sokszorosan megirt témájáról: a buddhizmusról. Szinte propagandát csinál Buddha vallásának, mely csupa tökéletesség és értelmesség és szerző megvilágításában, noha a keret, a hely s az idő sehogyan sem illik ezen propagandához. Ezek a bölcsekedő, ismertető részletek érdekesekek, tetszetősek, azonban a regény megírása mindent elsilányit, minden eltorzul a kezdetlegességben. A belletrisztikához nem elég egy sovány háborus történet s aztán Nietzsche, Buddha, Miklós czár, Nirvána, Kunitzer, meg Apponyi. A szépirodalomhoz, a regényíráshoz külön tehetség szükséges.

KÖZGAZDASÁG.

Az Athenaeum irodalmi és nyomdai r.-t. május 16-án tartotta Miklós Andor elnöklésével ötvenedik évi rendes közgyűlést, melyet valóban méltóan örökítenek meg a félszázados jubileum alkalmából elhatározott következő bőkezű adományok és alapítványok: A tartalékalapból hasították ki 300.000 K, mint »Ötvenéves jubileumi tartalékalap« és ennek 6%-os kamatjából évenként a társulat alapítása napjának évfordulóján a tisztviselői és munkáskar 25 tagja jutalomban részesítették. Vásároltassék 50.000 K névértékű VIII. hadikölcsön, melynek kamatjöveldelme minden év június 28-án osztassék ki a tisztviselő és munkáskar azon családtagjai között, kiknek iskolába járó 15 évnél nem idősebb gyermekeik vannak. A Magyar Írók Segélyegylete részére 5000 K. A Magyar Hírlapírók Nyugdíjintézete részére 10.000 K. A Tanárok Háza Árva és Nevelő Intézet részére 5000 K. A Magyarországi Tanítók Eötvös-alapjának 5000 K. A Magyar Könyvkereskedők Egyesülete segélyalapja részére 10.000 K. A Budapesti Grafikai és Rokoniparosok Főnökegyesületének 30.000 K, melynek kamataiból rokkant vagy elaggott szakmunkások érdem szerint támogatásban részesüljenek. Ugyanannak 30.000 K egy Tanonc-otthon céljait szolgáló tőkéhez hozzájárulásként, melyekhez a közgyűlés hozzájárult. A kimutatott 907.744.67 korona nyereségből az igazgatóság indítványára 480.000 korona fordítottik különböző leírásokra és 300.000 korona osztatik szét a részvényesek között hat százalékos osztalék gyanánt, 18.413.73 korona pedig új számlára vitetik át.

A Fővárosi Pesti Biztosító-intézet május 11-én tartotta meg kilényi *Kilényi* Hugó min. tanácsos elnöklete alatt rendes évi közgyűlést. Megfelelő tartalékolások és az összes szerzési költségek teljes leírása után 1.020.508.75 K (tavaly 632.404 K) tiszta nyereség maradt, amiből 90.260 K a tartalékalaphoz való csatolása után 20 K = 10% (az előző évben 16 K = 8%) osztalék kerül kifizetésére. A tisztviselők rendkívüli jutalmazá-

Csillárok

legmodernebb kivitelben óriási választékban készpénz vagy törlesztéses kölcsöndij ellenében.

Gázfűrdőkályhák, gázsütők, gázvasalók, gázfűzők és gáztűzhelyek kaphatók. „Auerfény“ VI., Vilmos császár ut 3.

sára 150.000 K-t és ki nem vetett adókra 100.000 K-t fordítanak, 158.395.84 K-t pedig új számlára visznek át. A felügyelőbizottság tagjai lettek: dr. Feleki Béla, Ribáry Lajos, Thiemann Márk, Wolfinger Lajos, Freund Pál és Szigeti Antal. A részvényesek nevében dr. Lázár Ernő itélőtáblai bíró mondott köszönetet az igazgatóságnak, különösen alsólóczy Ribáry Mór vezérigazgatónak és a tisztikarnak a jövőre nézve is biztató eredményekért.

A Dunagőzhajózási közgyűlése. A Dunagőzhajózási Társaság közgyűlését szerdán, május 29-én, délelőtt 10 órakor, Bécsben, a bécsi kereskedők testületének nagytermében (IV., Schwarzenbergplatz 16.) fogják megtartani, amelynek napirendjén szerepel a részvénytörke felemelése is.

HETI POSTA.

Győr. Három szóban mondjuk el? Ime: nem, nem, nem. Sz. J. A levele nagyon rokonszenves s a dolgai sincsenek tehetség híjján. De amit a multkor irtunk, most is fenntartjuk. Aztán modoros is egy kicsit. Több egyszerűsége kell törekednie. Ezek se komplettek még, egy-egy strófa azonban biztató.

Humor. Szép kis humor. Ugy elszorodtunk tőle, hogy még most is vigadunk. Sirva vigadunk.

L. H. Arad. Igen, meg fog jelenni könyvalakban is a »Jean Christophe«. Az első kötetet Zolnai Béla fordította, a másodikat Aranyossy Pál. Az Athenaeum fogja kiadni.

M. Z. Nem! Bécsületszavunkra kijelentjük, hogy nem haragszunk meg érte. Sőt arra is hajlandóak vagyunk, hogy elfelejtjük az elsőt is. Elvégre sokan vannak az írásból élők közt is, akik nem tudnak írni. Azért még elég kiváló képviselő lehet belőlük.

P. S. Mi udvariasak vagyunk és elhiszszük, hogy szép. De minek arról szonettek írni? A gyöngyvirág igazán nagyon bájos és kedves tünemény. D: mit tetszik szólni ahhoz a gyöngyvirághoz, amelynek fokhagymaszaga van?

Nem közölhetők: Munka temess el. Tavaszi hangulat. Élet-szerelmem. Bánatok utján. Politikai séta. Lovak. Háborus szociológia. Kemény napok. Felhők.

Kiadótulajdonos és főszerkesztő: KISS JÓZSEF.

Felelős szerkesztő: RÓZSA MIKLÓS.

Uj arisztokrácia alakul ki a háboru után, de az arisztokráciához nem elég pénz, rang, bárói avagy grófi czim, mert minden kamarási oklevélnél több arisztokratikus megjelenést ad egy tégely Diana-pouder.

Pannonia-szálloda

Budapest, Rákóczi-ut 7. szám.

A Nemzeti Színház mellett.

Emésztést elősegítő
nyálkoldó
savközbűntítő

MATTONI
GISSHÜBLER
TISZTA TERMÉSZETES ALKALIS
SAVANYUVIZE.

Külföldi parfümök

Ajánlok **LEGFINOMABB PARFÜMÖKET** dekánként: Chevalier d'Orsay, Quelque fleurs, Ambra Antique, Batschari, Lorigan 10. — K. Rózsa bonafide, Hygiea Chypre, Thule, Vademecum, Serenissima, Kairói mákvirág, Ibolya, Ideal, Khasana, Isóia bella, Lorna, Buvardia, Orgona, Gyöngyvirág, Akacia, Orchidea parfümöt 6. — K-ért dekánként utánvéttel. — Gyártó: **HYVÁRJON & COMP.** Egyedüli szétküldési hely **GROSS ANTAL** kivélti háza **Budapest, VIII., József-körut 23. szám.**

A legcélszerűbb alkalmi ajándékkönyv

Kiss József Háborus versei

* Ára 3 korona *

Kapható minden könyvkereskedésben és A Hét kiadóhivatalában Budapest, VIII., Népszínház-u. 22.

MAGYAR-HOLLANDI BIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG BUDAPESTEN

Központi irodái:

VIII., Üllői-ut 4., II. em. és Baross-utca 1. földszint

HOLLANDI ÉLETBIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

(Algemeene Maatschappij van Levensverzekering en Lijfrente) házában

Hirdetmény.

Az államkincstár tulajdonát képező gyógyfürdők közül a folyó évben a következő gyógyfürdők az alábbi időpontokban állanak a fürdőközönség rendelkezésére:

Herkulesfürdő, kénés és sósfürdő (Krassó-Szörény vm.) május 1-től szeptember 30-ig. Földény: július—augusztus. Egyes szállók egész évben nyitva.

Vizakna, sós gyógyfürdő (Alsó-Fehér vm.) május 15-től szeptember 15-éig. Földény: június 16-tól augusztus 15-éig.

Fenyőháza, havasalmi gyógyhely és nyaralótelep (Liptó vm.) május 16-tól szeptember végéig. Földény: július—augusztus.

Tátralomnicz, magaslati gyógyhely és nyaralótelep (Szepes vm.) május 25-től szeptember végéig.

Szentiványi Csorba-tó, magaslati gyógyhely (Liptó vm.) május 25-től szeptember végéig.

Zárva maradnak további intézkedésig a következő állami fürdők:

Koronahegyfürdő, kénés gyógyfürdő (Szepes vm.).

Ránkfüred, gyógyfürdő (Abauj-Torna vm.).

Radnaborberek, fürdő (Beszterce-Naszód vm.).

A megnyitott állami fürdőkben csakis *pensionárszerint* lehet étkezni, melynek ára hivatalból lehetőleg méréskelten lesz megállapítva.

Bővebb felvilágosítást nyújtanak Herkulesfürdőre nézve az ottani m. kir. fürdőigazgatóság, Vizaknára és Fenyőházára nézve az illető m. kir. fürdőfelügyelőségek, Tátralomniczra és Szentiványi Csorba-tóra nézve az ottani fürdőigazgatóságok.

Budapest, 1918 május hó.

M. kir. földmivelésügyi miniszter.

LOHR MÁRIA (KRONFUSZ)

A főváros első és legrégebb csipkétisztító,
vogytisztító és kalmepestő gyári intézete

Gyár és főüzlet: VIII., Baross-utca 85.

PIÓKOK: II., Fő-utca 27. IV., Eskü-ut 6. IV., Kecskeméti-utca 14. V., Harminczad-utca 4. VI., Teréz-körut 39. VI., Andrássy-ut 16. VIII., József-körut 2.

